Jaargang 12 no 11 november 2005

Nader Bekeken

In dit nummer o.a.

Kroniek
Nogmaals het getuigenis van antwoord 80 HC
De kerken aan zet
De Geest en de preek

Thema
De vrouwen van 1 Timoteüs 3:11

Rondblik
Over de trek van gereformeerden naar het vrije baptisme

Gemeentebreed
Heb ik me daarvoor aangekleed? Over besef van heiligheid

Boek van de maand
Drie keer Calvijn

Persrevue
Opademen in charismatische lucht?
Frisse lucht? Reacties op Hoek
Moderne mystiek
' 't Is een vreemdeling zeker'

Ik zal de gunstbewijzen des HEREN vermelden, de roemrijke daden des HEREN, naar alles wat de HERE ons heeft gedaan en naar de grote goedheid jegens het huis Israëls, welke Hij het betoond heeft naar zijn barmhartigheid en naar zijn vele gunstbewijzen. Hij zei: Zij zijn toch mijn volk, kinderen, die niet trouweloos worden, en Hij werd hun tot een Verlosser. In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd, en de Engel zijns aangezichts heeft hen gered. In zijn liefde en in zijn mededogen heeft Hij zelf hen verlost en Hij hief hen op en droeg hen al de dagen van ouds.

Jesaja 63:7-9

Die goeie, ouwe tijd

Schriftlicht **R. van der Wolf**

Het is alsof Jesaja in de eerste zinnen van zijn gebed terugbladert in een fotoboek. Zoals op bruiloften tot vermaak van de gasten foto's vertoond worden uit de tijd dat bruidegom en bruid nog op hun driewielertje zaten. Alleen valt het accent hier niet op de kinderen, maar op de vader, die in z'n eentje de slee trok en met vier kinderen op zijn rug paardje kon spelen. Die sterke vader, die bewogen zijn kinderen droeg.

Tijd

Jesaja is bepaald niet in een feeststemming als hij terugkijkt. De profeet bidt in een tijd van grote kerkelijke moeite, waarschijnlijk onder de regering van Manasse (vgl. 2 Kron. 33:1-9). De zedeloosheid en het materialisme waren diep doorgedrongen in het leven van de kerkleden. De leer van het verbond was uitgehold tot een geruststellend automatisme: 'de tempel, de tempel des H _ § _ • zijn wij' (Jer. 7). Om het in de taal van vandaag te zeggen: de kerk bekommerde zich nauwelijks om de levensheiliging en de gehoorzaamheid aan Gods geboden. Het was zo openlijk en schaamteloos, dat de kinderen op school elkaar rustig het vervolg op de soapseries vertelden. Ze volgden catechisatie terwijl de video thuis onder het toeziend oog van ouders alle vormen van overspel op band vastlegde. Om maar niets te hoeven missen. De rust tussen de sportwedstrijden werd op de rustdag verstoord door de eredienst. Het kerkelijk opbouwwerk was

Nader Bekeken *colofon*

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 keer per jaar.
De Stichting geeft tevens een serie Cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks Bestuur van de Stichting Woord en Wereld
Ds. J. Wesseling, voorzitter
Mr. A. Niemeijer, secretaris
A. Vreugdenhil, algemeen adjunct
W.A. Dreschler, penningmeester

Redactie Nader Bekeken
Dr. H.J.C.C.J. Wilschut, eindredactie
Drs. H.J. Boiten
Dr. A.N. Hendriks
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm
M.J.A. Zwikstra-de Weger

Redactiesecretariaat
Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel/fax 050 - 5344508
E-mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken
Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. J.J. Burger, Axel
Drs. A. Capellen, Rotterdam
Prof. drs. D. Deddens, Hoogeveen
Dr. ir. H.B. Driessen, Hengelo
Ds. H. Drost, Houten
Ds. K. Folkersma, Spakenburg
Ds. G.E. Geerds, Ommen
Ds. H. Geertsma, Assen
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerk, Nijkerk
Drs. P.A. Heij, Soest
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. J. Kamphuis, Ommen
Ds. R. Kelder, Nijkerk
Ds. J.H. Kuiper, Assen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Drs. M. Nap, Leerdam
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Prof. dr. F. van der Pol, Hattem
Ds. R.Th. Pos, Ommen
Ds. P. Schelling, 's-Hertogenbosch
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoevelaken
G. Slings, Papendrecht
J. Veenstra, Emmen
Ds. J. Wesseling, Ede
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn, 's-Hertogenbosch

Vormgeving, fotografie: Studio Bert Gort ¯•„ Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar.
Druk en Administratie: Scholma Druk bv, Postbus 7, 9780 AA Bedum. Telefoon 050-301 36 36

Cd: Nader Bekeken is ook op cd verkrijgbaar. Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565499.

Abonnementen: Postbus 7, 9780 AA Bedum, Telefoon 050-301 36 36. E-mail: woordenwereld@scholma.nl

Abonnementsprijs	**acceptgiro**	**machtiging**
	31,25	**30,50**
Nader Bekeken, tevens abonn. op de cahiers	**27,50**	**24,75**
Studenten Nader Bekeken	**14,75**	**13,75**
Cahiers	**6,65**	**6,65**
Losse verkoop cahiers	**8,75**	**8,20**

Abonnees die cahiers nabestellen: 6,65 + porto
Bankrekening 39.50.36.046 Hardinxveld-Giessendam.
Het abonnement loopt per kalenderjaar; opzeggen voor 1 december.
ISSN 1380 - 3034

stil komen te liggen door individualisme en materialisme. Kerkbesef was er nauwelijks. Dat was de komende generatie ook niet kwalijk te nemen. De kennis van de ouderen schoot tekort om de jeugd hierin te onderwijzen.

Verrassend

Geen wonder dan ook, dat dit gebed wel kort wordt samengevat als het gebed van een boeteling. De ontering van Gods Naam en de goddeloze levensstijl vragen om berouw, om schuldbelijdenis en erkenning van zonden. Er is voor de profeet alle reden om in zak en as door de straten van Jeruzalem te trekken, luid schreeuwend dat de dag van de vergelding zal aanbreken. Je wacht met ingehouden adem op de aankondiging van het oordeel en de banvloeken aan het adres van Juda.

Toch begint het gebed heel anders. Jesaja breidt de handen ten hemel en spreekt eerst de lof uit. Hij vermeldt niet de zonden van Juda, maar de gunstbewijzen des H _ § _ •. Dat is bijzonder, omdat veel gebeden in de Bijbel afsluiten met de lofverheffing. Maar Jesaja spreekt hier in de ópeningszinnen Gods grote Naam en daadkracht uit. Hij geeft een overzicht van de goede, oude tijd. De tijd van Israëls kinderjaren. De tijd van de 'roemrijke daden des H _ § _ •'.

Israël was in die jaren geen volk om trots op te zijn. Het was een arm, onderdrukt en vertrapt volk. Geen natie die een vuist kon maken. Als een kind dat in de massa z'n vader is kwijtgeraakt, kon het niet anders dan z'n ellende uitschreeuwen. En: waar niemand aandacht schonk aan het hulpgeroep, hoorde God. Hij greep in (Ex. 2:23-25). De H _ § _ trok Zich het lot van dit volk persoonlijk aan. De H _ § _ was niet te groot om een klein volk te verlossen. In vers 7 komt het loflied van Deuteronomium 32 voor ogen: 'Hij vond hem in een land van steppen. In een woest land van gehuil in de wildernis. Hij beschutte hem, lette op hem, bewaarde hem als zijn oogappel. Als een arend, die zijn broedsel opwekt, over zijn jongen zweeft, zijn wieken uitspreidt, er één opneemt en draagt op zijn vlerken, zo heeft hem de H _ § _ alleen geleid, en geen vreemde god stond Hem terzijde' (Deut. 32:10-12).

Zo is het begonnen. Toen Israël een kind was, heeft de H _ § _ het liefgehad. Hij heeft Efraïm leren lopen (Hos. 11:1-3). Wie zich herinnert hoe de Vader zich ontfermde over een volk dat Hem niet kende, gaat iets peilen van de diepe liefde van waaruit de H _ § _ de weg met dit volk is opgegaan.

Benauwd

De profeet Jesaja beschrijft wel heel herkenbaar menselijk, hoe de Here Zich het lot van zijn volk heeft aangetrokken. In al hun benauwdheden was ook Hij benauwd en de Engel van zijn aangezicht heeft hen gered. Daarmee bedoelt de profeet niet dat de Here mee ónderging in de problemen en moeiten. Maar God is zo'n Vader voor zijn volk, dat Hem hun moeiten en angsten ter hárte gaan. Dat is, wat Jesaja in die benauwdheid van God voor ogen staat. Zoals het hart van ouders stil kan staan als ze hun peuter zonder op- of omkijken de straat over zien steken. Zoals een vader bewogen kan zijn als hij de stille pijn in de ogen van zijn ontgoocheld, teleurgesteld en verwond kind ziet. Soms met gebalde vuisten op afstand moet blijven toekijken hoe verkeerde keuzes gemaakt worden, maar tussenkomst is op dat moment niet gewenst. Om van vaderlijke raadgeving maar te zwijgen. Bijna teder is de manier waarop Jesaja de omgang van de H _ § _ met zijn volk beschrijft. Zo heeft het volk Hem leren kennen. God was de Vader bij wie het volk veiligheid vond, warmte en geborgenheid. Van weggesmeten werd het thuisgehaald. Van vertrapt geliefd en in sterke armen gedragen. Herinneren wij ons deze gunstbewijzen des H _ § _ •, ook als we met elkaar de geschiedenis van bijvoorbeeld de afgelopen 60 jaar beschouwen?

Engel van zijn aangezicht

Soms laten we op een receptie even, zoals we dat noemen, 'ons gezicht' zien. Die uitdrukking betekent niet, dat we de rest van ons lichaam thuis laten. 'Ons gezicht' staat voor onszelf, als gehele persoon. Zo komt deze uitdrukking ook in de Bijbel voor. De Engel van zijn aangezicht is dus allereerst: de Engel van Gods persoonlijke aanwezigheid.

We kunnen het voorbeeld nog wat uitwerken om een beter begrip te krij-

gen. Als we zelf niet naar de receptie kunnen, sturen we iemand anders. Iemand die ons vertegenwoordigt of representeert. We hebben dan 'ons gezicht' laten zien in de persoon van een ander. Dat is precies wat er in vers 9 wordt bedoeld met 'de Engel zijns aangezichts'. Het is de Persoon die God op aarde representeert.

Wie is deze Persoon? Het onderwijs uit de Schrift leert ons, dat deze Engel de Here Jezus Christus zelf moet zijn (vgl. Zach. 3; Mal. 3). Hij is, zegt de brief aan de Hebreeën: 'de afstraling van Gods heerlijkheid en de afdruk van zijn wezen' (Heb. 1:3). Achter Jesaja's gebed schittert de Persoon van God zelf. De H _ S_ treedt verlossend op door zijn Zoon. Hij toont, nog niet in het vlees verschenen, de barmhartigheid van God. Zo spreekt Hij eeuwen later dezelfde bewogenheid en ontferming uit, als Hij de schapen zonder herder ziet (Mat. 9:36). De Vader werkt hier. De Zoon ook!

Als we dat een motief of thema in het bóek Jesaja zouden willen noemen, mogen we de vergelijking trekken naar hoofdstuk 53. Zover gaat de liefde van de H _ S_ tot zijn volk uit, dat Hij ook in de benauwdheid van de zondeslavernij niet om zijn kinderen heengaat, maar tot hen uítgaat en onder hen komt wonen. In al hun benauwdheid was ook Hij benauwd: 'Hij was veracht en van mensen verlaten, een man van smarten en vertrouwd met ziekte, ja als iemand voor wie men het gezicht verbergt' (Jes. 53:3-4; vgl. Fil. 2:5-8). Zo werd de Engel van zijn aangezicht tot iemand voor wie men het gezicht bedekt. O diepte van rijkdom!

Slot

Zo tekent de profeet Jesaja de H _ S_ uit. Stralend, liefdevol, trouw. In een tijd dat Israël niets was. En met zijn lofverheffing zet hij het volk de spiegel voor. Zo is Vader. En deze Vader verwacht van zijn kinderen hetzelfde. Ze zijn toch zíjn kinderen? Ze zullen onbedrieglijk zijn, toch (vers 8)? Ze zullen zich toch wel herinneren, waar ze vandaan zijn gekomen? Hoe ze uit de wildernis en de slavernij gered zijn? Zoals ze vandaag verlost zijn, uit de sloppen, de stegen, de goot van het barbarisme. Dobbelende Germanen waren wijzelf. Heidenen, die bestemd waren ten eeuwigen leven en daarom uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht zijn geroepen. De Engel van zijn aangezicht heeft ons gered. Zo heeft God Zich gegeven en verbonden. Zo vergadert Hij zijn volk vandaag van het ene einde der aarde tot aan het andere. Een kerk die leeft bij dat woord, verzadigt zich in het beeld van de Vader en verlustigt zich in de Vaderliefde. God leert ons te leven vanuit een verwachtingsvol herinneren. We mogen denken aan de tijd dat Hij Zich ontfermde over verloren mensen.

Zoveel smaken

Wij leven in een land waar veertien verschillende smaken hagelslag de keus moeilijk maken. Dan kan het zomaar gebeuren dat kinderen aan tafel met een ontevreden gezicht constateren dat er die morgen maar twaalf smaken voorradig zijn. Een verstokt gebruiker laat zich ook niet verleiden om voor één keer appelstroop te nemen. Weer eens wat anders, niet? Wat zou het geweldig zijn, als zulke kinderen konden eten bij een video-opname waarin ze zichzelf terugzien bij de vuilnisbakken, op zoek naar een beschimmelde broodkorst zonder iets erop. Zonder ernaar terug te hoeven verlangen, blijft het goed je te herinneren waar je vandaan komt. Waar je bij bent weggeroepen. Of waarvoor je gespaard bent gebleven. Ik zal de gunstbewijzen des Heren vermelden, zegt Jesaja. Ik zal het hebben over die goeie ouwe tijd. Toen God zijn zoon uit Egypte riep. Toen sterke Vaderarmen zich om een klein vertrapt kind sloegen. Die armen droegen het weg uit het rumoer van de volken die op het punt stonden het onder de voet te lopen, en in het gedrang naar zelfbehoud te verpletteren. God hoorde het angstig hulpgeroep en ontfermde Zich. Hij dacht namelijk: ze zijn toch mijn kinderen. Ze zullen toch niet trouweloos worden? Zíj toch niet?

Nader Bekeken *inhoud*

Schriftlicht
Die goeie, ouwe tijd 289
R. van der Wolf

Kroniek
Nogmaals het getuigenis van antwoord 80 HC 292
De kerken aan zet 294
De Geest en de preek 295
H.J.C.C.J. Wilschut

Thema
De vrouwen van 1 Timoteüs 3:11 296
P. Niemeijer

Column
Nou breekt mijn klomp 301
G. Zomer

Synode 2005
Na de synode 302
H. van den Berg

Rondblik
Over de trek van gereformeerden naar het vrije baptisme 304
H. Veldman

Gemeentebreed
Heb ik me daarvoor aangekleed? 308
G. Zomer

Boek van de maand
Drie keer Calvijn 310
J.W. van der Jagt

Gedicht
Middelbaar onderwijs, Driek van Wissen 314
G. Slings

Persrevue
Opademen in charismatische lucht? 315
Frisse lucht? Reacties op Hoek 317
Moderne mystiek 318
' 't Is een vreemdeling zeker' 319
P.L. Storm

Nogmaals het getuigenis van antwoord 80 HC

In het septembernummer van ons blad schreef ik in de Kroniek over 'Het getuigenis van antwoord 80 HC'. Dit naar aanleiding van het voornemen van de Christian Reformed Church in Amerika om een voetnoot te plaatsen bij antwoord 80 HC. En de reactie daarop van de Gereformeerde Oecumenische Raad. Op de Kroniek in kwestie ontving ik twee reacties, waarop ik nader wil ingaan.

Laat ons dan in brood en wijn...

Even voor de duidelijkheid: beide reacties stemden in met de teneur van mijn artikel. Antwoord 80 HC geeft een betrouwbare weergave van de roomse leer over de mis. Die leer kent twee kernpunten. Wil het offer van Golgota effect hebben, dan moet het nog steeds als offergave aan God worden aangeboden (1). Brood en wijn worden daarbij veranderd in het eigen lichaam en bloed van Christus (2). Geen wonder dat antwoord 80 HC zegt: dat is in de grond van de zaak - feitelijk, ook al bedoel je het niet zo - een verloochening van het enige offer van Christus en een vervloekte afgoderij. Het offer van Christus heeft geen enkele aanvulling nodig. En brood en wijn aanbidden alsof het Christus zelf is, is het schepsel vereren in plaats van de Schepper. Een vorm van afgoderij, die - zoals steeds bij afgoderij het geval is - door de Schrift vervloekt wordt.

Ja, maar hoe kan er dan binnen de GKV Lied 360 (uit het *Liedboek voor de kerken*) gezongen worden? Daar staat het dan toch maar in het eerste couplet: 'Laat ons dan in brood en wijn met Uzelf gespijzigd zijn.' Sta je met deze taal niet met anderhalf been in de roomse kerk? En loopt dat er niet op uit, dat je - al zingend - met twee benen in die kerk belandt?

Fijn wanneer u meedenkt! Ook wanneer u kritisch meedenkt. Niet altijd zal daarop in deze rubriek gereageerd worden. In dit geval lijkt me de aangesneden kwestie ook voor u als lezers van belang.

Het lichaam en bloed van de Heer

Hoe de dichteres - Inge Lievaart - de gewraakte regels in Lied 360:1 bedoeld heeft, is niet de belangrijkste vraag. Overigens laat zich vermoeden dat zij deze regels allerminst romaniserend - in de richting van de roomse kerk - bedoeld heeft. Dit gezien haar kerkelijke achtergrond. Zie daarvoor de (gedateerde) informatie in *Een Compendium van achtergrondinformatie bij de 491 Gezangen uit het Liedboek voor de kerken,* Zoetermeer 1998 (derde druk), p. 1199-1200. Belangrijker is de vraag: zijn deze regels als zodanig schriftuurlijk verantwoord? Zodat zij in het kader van een gereformeerde kerkdienst gezongen kunnen worden?

Er wordt in Lied 360:1 een tamelijk direct isgelijkteken gezet tussen brood en wijn aan de ene kant en het lichaam en bloed van de Heer anderzijds. Alhoewel. Het gaat ook weer niet om een *absoluut* isgelijkteken. Laat ons *in* brood en wijn met Uzelf gespijzigd zijn. Enig reliëf is er wel.

Alleen, dergelijke isgelijktekens vind je ook in de Schrift. Denkt u bijvoorbeeld aan 1 Korintiërs 11:27, waar Paulus zegt: Daarom maakt iemand die op onwaardige wijze van het brood eet en uit de beker van de Heer drinkt, zich schuldig tegenover het lichaam en bloed van de Heer. Onwaardig eten en drinken stelt je maar niet schuldig tegenover brood en wijn, maar tegenover het lichaam en bloed van de Heer zelf. Daarbij denkt de apostel uiteraard niet aan een *verandering* van brood en wijn in Christus' eigen lichaam en bloed. Maar voor het geloof *gelden* ze wel als zodanig. Uit kracht van de belofte van het evangelie, waarvan ze teken en zegel zijn. Voor het geloof komen in brood en wijn het lichaam en bloed van de Heer

Kroniek **H.J.C.C.J. Wilschut**

mee. Niet substantieel. Maar uit kracht van Gods belofte.

Vandaar dat de Heidelbergse Catechismus in antwoord 78 zegt: Ook al verandert bij het avondmaal het brood niet in het eigen lichaam van Christus, het wordt wel het lichaam van Christus genoemd, *overeenkomstig de aard van de sacramenten en de manier waarop de Heilige Geest hierover spreekt.* Het sacrament is tastbaar onderpand van de belofte. En de kracht van de garantie is zo sterk, dat je hier met een gerust hart een isgelijkteken kunt zetten. De Heilige Geest gaat ons erin voor.

Concilie van Trente

Zorg

De zorg van de briefschrijver over Lied 360:1 lijkt mij te berusten op een misverstand. Hoe je ook denkt over de dichterlijke kwaliteiten van Inge Lievaart, vanuit Schrift en belijdenis is er met Lied 360:1 niets mis, althans voorzover ik dat kan beoordelen. Het laat zich goed gebruiken in een gereformeerde avondmaalsliturgie, volgens de aanwijzingen die de dichteres zelf daarvoor geeft in het eerder genoemde *Compendium,* p. 819.

Hoe komt het dat deze regels uit Lied 360:1 een dergelijke zorg en zelfs verontrusting oproepen? Waarom bleef de taal van antwoord 78 HC buiten beeld? Hoe dat precies bij de briefschrijver zit, kan ik niet beoordelen. Daar blijf ik dan ook vanaf. Maar je merkt dat vaker als het gaat om het Liedboek. Er blijft soms een zekere huiver. Die het moeilijk maakt om onbevangen om te gaan met wat er staat.

Daarvoor is best begrip op te brengen. Jarenlang was het Liedboek binnen de GKV 'not done'. En laten we eerlijk zijn, er staan ook heel wat aanvechtbare en zelfs malle verzen in. 't Is niet voor niets dat we als kerken *selecteren* uit het Liedboek. Menig lied is onbruikbaar in een gereformeerde kerk(dienst). Kritische toetsing is geen overbodige luxe.

Daarbij geldt de keus van de GS bepaald niet als het laatste woord. In Amersfoort werd een nieuwe reeks liederen geselecteerd. De kerken mogen dat narekenen. Zoals zij ook bij een volgende GS bezwaren tegen de keus van de GS Amersfoort mogen indienen. Ook met inmiddels aanvaarde liederen kun je zo je problemen houden. Om maar iets te noemen: het overwinnende licht in Lied 1 blijft vragen oproepen. Zoals het ook de vraag blijft: moet het aantal geselecteerde liederen nu echt zo hoog opgevoerd worden? En toch. Laten bij ons kritisch toetsen niet onze vragen en zorgen het uitgangspunt zijn. Laten we kijken naar wat er staat. Met een open Bijbel als maatstaf. En met de gereformeerde belijdenis als genormeerde norm. Dan vallen er liederen tegen. Dan vallen er ook liederen mee!

Persoon en zaak

Een andere lezer van ons blad zond mij een artikel toe van ds. D.H. Borgers, destijds SoW-predikant te Rijssen, geciteerd in de *Gereformeerde Kerkbode voor Overijssel enz.* van 13 juni 1998. In dit artikel wijst ds. Borgers op een verschil tussen de uitspraken van het Concilie van Trente 1545-1563 en antwoord 80 HC. Het Concilie van Trente vervloekt *personen.* De Heidelbergse Catechismus noemt een bepaalde *leer* vervloekt. Hier is de Heidelbergse Catechismus milder dan Trente!

Bij de voorbereiding van de Kroniek over antwoord 80 HC had ik voor mijzelf dit verschil genoteerd. Toch aarzelde ik om er veel nadruk op te leggen. Natuurlijk, er zijn over de persoonlijk gerichte vloekspraken van Trente kritische noten te kraken. Paulus kon het rechtstreeks zeggen: Wie een ander evangelie verkondigt dan ik gedaan heb, die is vervloekt (Gal. 1:7-10). Daar was hij dan ook apostel voor. Een dergelijk rechtstreeks gezag heeft de apostolische kerk niet. Die kerk kan niet krachtens het eigen kerk-zijn vervloeken, maar heeft 'slechts' (tussen aanhalingstekens, want het is nog heel wat!) de bijbelse woorden van vloek en zegen te bedienen en te handhaven. Maar - dat kan wel degelijk concrete personen betreffen. Op dat punt kun je Trente moeilijk verwijten maken. Wel dat men over mensen Gods vloek uitsprak vanwege hun gehoorzaamheid aan het evangelie. Oftewel, men vloekte, waar het evangelie zegende. Met name daar wringt de schoen!

De toon van de Heidelbergse Catechismus is zakelijker dan die van Trente. Op zichzelf spreekt dat aan. Onderscheid maken tussen persoon en zaak kan helpen om lijnen open te houden. Zodat de verhoudingen niet bij voorbaat vertroebeld worden door persoonlijke veroordelingen. Toch past hier een relativerende opmerking. Al kun je persoon en zaak onderscheiden, ze laten zich - zeker als het gaat over dwaalleer - niet van elkaar abstraheren. Wie zich met een bepaalde dwaalleer identificeert, deelt in de bijbelse veroordeling van zo'n leer. Die ook voor jou persoonlijk kerkelijk gevolgen kan krijgen.

Bovenstaande overwegingen waren de reden, dat ik in september op dit verschil tussen Trente en antwoord 80 HC niet nader ben ingegaan. Nu iemand van u het aan de orde stelt, wil ik het alsnog doen. Hier leek me een nadere toelichting nodig. Blijft u vooral meedenken! Zo kunnen we samen verder komen.

De kerken aan zet

De Generale Synode van Amersfoort heeft haar werkzaamheden beëindigd. Een omvangrijke agenda werd afgewerkt. Zowel het *ND* als het *RD* publiceerden op 8 oktober een lijst van de voornaamste besluiten die genomen werden. Al is noch de lijst van het *ND* noch die van het RD volledig te noemen. Nu zijn de kerken aan zet.

Artikel 31 KO

'De uitspraak die bij meerderheid van stemmen gedaan is, zal als bindend worden aanvaard, tenzij bewezen wordt dat zij in strijd is met het Woord van God of met de kerkorde.' Aldus het tweede lid van art. 31 KO. De kerken zijn aan zet. Maar niet om de genomen besluiten rechtsgeldig te *maken.* Wat bij meerderheid van stemmen besloten is, *is* een rechtsgeldig besluit. Zo is de goede regel binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De kerken aan zet betekent wel: *aanvaard* je de besluiten als bindend en rechtsgeldig? Of zijn er goede redenen - ontleend aan de Schrift of aan de kerkorde - om bezwaar aan te tekenen? Is dat het geval, dan hoef je een desbetreffend besluit niet uit te voeren.

Want dat zijn de eerste besluiten waar je als kerkenraad naar hebt te kijken: de besluiten die van de kerkenraad een bepaalde actie verlangen, omdat ze voor de eigen gemeente van direct belang zijn. Bijvoorbeeld over de NBV, de liturgie, de toelating van gasten buiten eigen kerkverband aan het heilig avondmaal enz. Vervolgens zijn er besluiten die je plaatselijk niet rechtstreeks raken, maar waarvoor je als kerk(enraad) binnen het kerkverband mede verantwoordelijk bent. Ik denk hier - om maar eens iets te noemen - aan het besluit over de bediening van de sacramenten door een legerpredikant. Dat is een zaak van algemeen beleid.

Er zijn ook besluiten die particuliere personen of afzonderlijke kerken raken. Die kunnen in een ratificatieprocedure buiten beeld blijven. Wat de GS Amersfoort besloot ten aanzien van de kerkelijke moeiten in Kampen-Noord, is voor de direct betrokkenen van groot belang. Maar buiten Kampen hoef je je er niet mee bezig te houden. Al is vanwege de kerkelijke verbondenheid gebed op zijn plaats.

De kerken aan zet. De officiële termijn van zes maanden, waarbinnen het al dan niet ratificeren moet zijn afgerond, gaat pas in wanneer de *Acta* verschijnen. Toch is het aan te raden om als kerkenraad niet op de *Acta* te wachten. De besluiten zijn toegankelijk via internet. De kerken(raden) kunnen nu al royaal aan zet komen.

Kritisch, niet wantrouwend

Artikel 31 KO onderhouden heeft als startpunt: wat wettig besloten is, ook als zodanig aanvaarden. Dat is de regel. Het 'tenzij' van art. 31 is een mogelijke uitzondering op die regel. Maar daar ga je niet voorshands van uit. Van een gereformeerde kerkelijke vergadering mogen besluiten verwacht worden, die sporen met de gereformeerde belijdenis en kerkorde.

Dat sluit kritische toetsing niet uit. Ook een kerkelijke vergadering kan - alle goede bedoelingen ten spijt - uitglijders maken. Het blijft beperkt mensenwerk. Correctie, herziening of herroeping kan nodig zijn. En daar hebben de kerken op toe te zien. De kerkenraden voorop. Maar ook de kerkleden. Kerkzijn doe je samen!

Alleen, lees de besluiten niet vanuit een zeker wantrouwen: zouden ze wel goed zijn? Ga uit van de gereformeerde intentie van de synode. Maar - daar mogen de genomen besluiten dan ook op beoordeeld worden.

Kroniek **H.J.C.C.J. Wilschut**

Bijdrage

De kerken zijn aan zet. Daaraan wil ons blad graag een bijdrage leveren. In de komende tijd mag u van ons kritische bespreking verwachten over een aantal besluiten van de GS Amersfoort. Zo gaat dat nu eenmaal. Besluiten die bij de ratificatie geen problemen opleveren, hebben geen aparte aandacht nodig (of het moet zijn om bijzondere waardering uit te spreken). Dat is wel het geval, waar besluiten vragen en/of kritiek oproepen.

Dat roept een wat eenzijdig beeld op. Alsof je alleen maar kritiek weet te spuien. En geen goed woord voor de synode overhebt. Graag neem ik bij voorbaat die gedachte weg. Er zijn diverse besluiten waarbij kritische kanttekeningen zijn te zetten. Wie zich herinnert hoe in dit blad geschreven is over het rapport van Deputaten Kerkelijke Eenheid, zal beseffen dat het uiteindelijke synodebesluit - ondanks de compromissen erin - soortgelijke kritiek oproept. Hetzelfde geldt van het besluit over toelating van gasten buiten eigen kerkverband aan het avondmaal. Laat alleen duidelijk zijn dat de noodzakelijke beperking tot besluiten die vragen en/of kritiek oproepen, niet betekent dat daarmee een vraagteken wordt gezet achter de confessionele of kerkordelijke betrouwbaarheid van de GS Amersfoort. Of dat er geen waardering voor het geleverde werk zou zijn. Het gaat niet om negatief-kritisch *tegenover* elkaar, maar om positief-kritisch *naast* elkaar te staan. In onderlinge verbondenheid. Vanuit onderling vertrouwen.

Kijk ook eens op www.woordenwereld.nl

De Geest en de preek

Het is de bedoeling dat de Kroniek zoveel mogelijk op de kerkelijke actualiteit ingaat. Althans voorzover dat bij een maandblad mogelijk is. Dan blijven er wel eens dingen liggen, die ik graag aan u zou doorgeven. Geen nood. Sommige publicaties blijven actueel, ook al dateren ze van een aantal maanden terug. Zeker wanneer ze over de prediking gaan. Dat onderwerp blijft boeien. Je hebt er dan ook elke week mee te maken!

Haamstede Conferentie

De zondagse preek: spitsuur van de Heilige Geest

Onder bovenstaande titel gaf de Nederlands gereformeerde predikant ds. H. de Jong een brochure uit. Met daarin de lezing die hij dit jaar hield op een predikantenconferentie van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

In alle toonaarden voert De Jong het pleit voor preken *op niveau.* De zondagse preken zijn primair voor de geméénte bedoeld. Het gaat er niet allereerst om om buitenstaanders te bereiken. Maar om de gemeente toe te rusten. Zodat die het evangelie kan verbreiden. Dus moet de preek inhoudelijk gehalte hebben. Omdat het bediening van het Woord heeft te zijn. Vanuit een degelijke exegese. Dat mag nu actuele prediking heten: vanuit de eigen actualiteit van de Schrift. Niet de wensen en begrenzingen van de hoorders moeten het uitgangspunt zijn. Durf maar het nodige van je hoorders te vragen: anders verkneutert de boel.

Het Woord prediken houdt in: het *evangelie* verkondigen. Zonde en genade zijn geen gepasseerde stations. Vertel maar welke hoge prijs er voor de gemeente betaald werd: bediening van de verzoening. Die als zodanig bediening van de sleutelmacht is.

Op zichzelf vertelt De Jong hiermee geen nieuwe dingen. Toch is het goed dat het weer eens hardop gezegd is. Ook vrijgemaakt gereformeerde predikanten kunnen er hun winst mee doen.

Het meest van belang lijkt mij de nadruk die De Jong legt op het feit *dat het (gepredikte) Woord het belangrijkste middel is waardoor de Geest in deze wereld werkzaam wil zijn.* 'Met name het Woord is zijn wapen. Voor velen lijkt het evenwel alsof de Geest andere dingen aan zijn hoofd heeft, wat de aandacht voor het Woord niet ten goede komt' (p. 5). De Jong constateert in de hedendaagse samenleving zoiets als een woordnood: in z'n algemeenheid raakt het woord uitgehold. In die woordnood deelt ook het Woord. Alle reden om de Heilige Geest aan te roepen, een smeekgebed om de kracht van de Geest in het Woord. Want van dat gepredikte Woord zullen we het moeten hebben. Bij alle hedendaagse aandacht voor de Heilige Geest en zijn gaven is het goed te bedenken dat de zondagse prediking zijn *first priority* is.

De manier waarop De Jong deze laatste stelling illustreert (vanuit Joh. 20:22-23), vind ik wat minder overtuigend. Dat hoeft hier niet verder uitgewerkt te worden. Onder de stelling als zodanig zet ik graag een dikke streep. Het Woord en de prediking van dat Woord zijn de weg van de Geest naar een mensenhart. Die weg is lang niet zo spectaculair als de bijzondere gaven van de Geest. Juist in die - naar mensenmaatstaf - onaanzienlijke weg van Woord en prediking blijkt de kracht van de Geest. Op de Pinksterdag van Handelingen 2 zag je tongen als van vuur en hoorde je spreken in vreemde talen. Het maakte verschillende reacties los. Verbazing. Spot. Maar geen geloof. Dat kwam toen Petrus ging preken. Toen werden mensen in hun hart geraakt (Hand. 2:37). Pas dan gaan de bijzondere gaven van de Geest je ook wat zeggen. Blijkbaar moeten we de bijbelse les steeds opnieuw leren. De les, die Luther tegenover de geestdrijvers van zijn tijd al kernachtig onder woorden bracht: 'Zij zeggen maar: de Geest, de Geest, de Geest! Maar dan zeg ik: het Woord, het Woord, het Woord!' Juist dan ben je geestelijk-op-z'n-bijbels.

Kroniek **H.J.C.C.J. Wilschut**

Gebed

Op de zogenaamde 'Haamstede Conferentie' - een conferentie die voornamelijk bezocht wordt door bevindelijk-gereformeerde predikanten - hield op 30 augustus jl. de christelijke gereformeerde hoogleraar dr. A. Baars een lezing over de prediking. Eén element van wat hij zei, wil ik er graag uitlichten. En wel over de *voorbereiding* op de preek door de predikant. 'Laat iemand die het Woord bedient het niet wagen zijn mond open te doen voordat hij gebeden heeft.' En dan niet voor de vorm. Maar omdat de belofte van de Heilige Geest werkelijk de pleitgrond is bij al het ambtelijk werk. En daar mag je vrucht op verwachten. Ook wanneer je als predikant wat minder getalenteerd bent dan je collega's. Niet omdat jij beter preekt. Maar omdat je meer bidt. 'Veel op zichzelf goede preken blijven vruchteloos vanwege het gebrek aan het voortdurend gebed tijdens de voorbereiding.' Voor nadere informatie verwijs ik u naar de verslagen in *ND* en *RD* van 31 augustus jl.

Het lijkt op het eerste gezicht een gewaagde stelling van prof. Baars. Er zijn ook best kanttekeningen bij te plaatsen. Wordt de vrucht van de preek bepaald door de vroomheid van de prediker? Kan de Here niet met kromme stokken zijn rechte slagen slaan? Toch zet de stelling van prof. Baars aan het denken. Al was het alleen al om diep te beseffen hoe afhankelijk je als prediker bent van de Heilige Geest. En hoezeer dat om gemeend gebed vraagt, zowel bij het maken als bij het houden van de preken. Of de Here inzicht wil geven in zijn Woord. En onderwerping aan zijn Woord. Zodat je niet je eigen gedachten laat heersen over dat Woord.

Dan mag je zegen op je prediking verwachten. Over de maat van die zegen hoef je het dan niet zo lang te hebben. Laat dat maar aan de Here over. Maar - ben je bedienaar van het Woord, zoek dan de leiding van de Geest van dat Woord. Zodat Hij via jou *zijn* werk kan doen.

Tegelijk wil ik er iets aan toevoegen. De prediker moet zich biddend voorbereiden. Laat daar ook een biddende gemeente omheen staan. En dan niet alleen op zondagochtend. Dan is als regel de preek al klaar. Bidt u vooral ook door de week voor uw dominee. Of God hem wil leiden door zijn Geest. Dat gebed komt met rente naar jezelf terug. En - durf nog maar eens te mopperen op je dominee en zijn preken, wanneer jij niet voor hem gebeden hebt. De man kan echt niet zonder. De *gemeente* kan niet zonder!

Veni Creator Spiritus. *Kom,* Schepper Geest!

Afgesloten op 21 oktober 2005.

De vrouwen van 1 Timoteüs 3:11

In 1994 schreef ik twee artikelen over de vrouwen die in 1 Timoteüs 3:11 genoemd worden.[1] De vraag was: wie worden er bedoeld als Paulus in een passage over vereisten voor diakenen schrijft: 'Evenzo moeten (hun) vrouwen zijn: waardig, geen kwaadspreeksters, nuchter, betrouwbaar in alles' (vertaling NBG-1951). Ik zette vijf mogelijkheden op een rijtje en gaf aan wat er vóór en tégen die vijf pleitte:
1. de vrouwen van de diakenen;
2. de vrouwen van opzieners en diakenen; 3. vrouwelijke diakenen;
4. vrouwelijke helpsters van de diakenen; 5. de vrouwen in de gemeente in het algemeen.

Hoewel ik niet meer deed dan pro's en contra's van de verschillende mogelijkheden op een rijtje zetten, concludeerde ik wel dat de opvatting van 'vrouwelijke diakenen' mij niet waarschijnlijk leek. En verder dat naar mijn mening de opvatting dat het hier zou gaan over 'vrouwen in het algemeen', meer aandacht verdient dan ze doorgaans krijgt.

Thema **P. Niemeijer**

In 2002 schreef E.A. de Boer een serie artikelen in *De Reformatie* over 'Man, vrouw en kerk'. Ook hij behandelde 1 Timoteüs 3 en ging in op mijn artikelen. Hij opteert - in het voetspoor van J. van Bruggen - juist wel voor vrouwelijke diakenen. Hij wijst daarvoor op de plaats van dit vers: midden tussen

de vereisten voor diakenen. Dat de apostel de vrouwelijke diakenen betitelt als 'vrouwen', komt omdat het vrouwelijke woord 'diakones' in die tijd nog niet gebruikt werd en vrouwen gewoon *diakonos* heetten (vgl. Febe die in Romeinen 16:1 *diakonos* van de gemeente in Kenchreeën wordt genoemd). De Boer zou vers 11 willen vertalen met: 'Evenzo de vrouwen (onder de diakenen): zij moeten heilig zijn, geen roddelaarsters, verstandig, betrouwbaar in alles.' Wat over de mannelijke diakenen is gezegd, wordt nog eens extra op de vrouwelijke toegespitst.[2]

Op de tafel van de laatste synode lagen o.a. een reactie van onze deputaten kerkelijke eenheid op het Nederlands gereformeerde besluit inzake vrouwelijke ouderlingen en predikanten, en een verzoek van de PS Gelderland om een studiedeputaatschap over 'vrouwen in de kerk'. Het maakt de vraag naar 'vrouw en ambt' weer actueel. Het deed me de artikelen van De Boer en mijzelf nog weer eens lezen. En ik heb behoefte om naar aanleiding van die hernieuwde bezinning op de zaak terug te komen. Net als indertijd denk ik dat de vraag welke vrouwen in 1 Timoteüs 3 bedoeld worden, 'niet eenvoudig te beantwoorden' is. Veel van de aangevoerde pro's en contra's zou ik zo weer kunnen opsommen. Maar mijn antwoord op de vraag wat ik aannemelijk acht, is inmiddels wel verschoven. Graag leg ik daar rekenschap van af.

Ons model

Als ik me niet vergis, redeneren velen als volgt: de Bijbel verbiedt het leren en regeren door vrouwen; als je onze diakenen nu dat 'leren en regeren' - oftewel hun 'ambt' - afneemt, kan de vrouw ook diaken worden; dan sluit je heel nauw aan bij de Bijbel die immers ook van vrouwelijke diakenen weet: Febe in Romeinen 16:1 en de vrouwen in 1 Timoteüs 3. Waar moet een studiedeputaatschap van de synode nog over studeren...?

Het lijkt inderdaad simpel. Maar laten we niet te vroeg juichen. Want wij kunnen de diakenen 'wel even uit de kerkenraad halen', zeggen dat ze geen 'ambtsdragers' zijn en ze onderbrengen in een kerkelijke commissie (vergelijkbaar met de commissie van beheer of de evangelisatiecommissie), maar in de Schrift vinden we de 'diakenen' wel in één adem genoemd met de 'opzieners' (Fil. 1:1; 1 Tim. 3:1-13). Kennelijk hebben de bijbelse diakenen wel een aparte positie gehad, hoe hun status en die van de opzieners dan ook exact omschreven en van andere functies onderscheiden mogen zijn. Dat is een eerste kanttekening bij de zojuist genoemde 'simpele oplossing'.

De tweede is: als in de Bijbel sprake is of zou zijn van vrouwelijke diakenen, wat zegt dat dan over *onze* diakenen? Zijn ónze diakenen dezelfde als die in de Bijbel genoemd worden? Ik dacht altijd dat wij dat niet zo één-op-één zeiden. We hebben altijd gezegd dat onze drie ambten niet rechtstreeks uit de Bijbel kwamen, maar ook voor een deel teruggingen op keuzes die in de tijd van de Reformatie in de zestiende eeuw gemaakt zijn. Er zit verschil tussen de bijbelse diakenen en onze! Al zouden er in de Bijbel vrouwelijke diakenen zijn, dan is dat nog niet zomaar door te trekken naar onze diakenen.

Maar zouden onze diakenen niet de bijbelse diakenen *moeten* zijn? Zouden we daar niet naar moeten streven? Naar mijn indruk is dat niet te verwezenlijken. Ons is veel te weinig bekend over de precieze inhoud van het bijbelse diakenschap (de enige plaatsen waar ze genoemd worden - 1 Timoteüs 3 en Filippenzen 1 - geven geen informatie over de *inhoud* van hun werk[3]) en over de concrete omstandigheden van de gemeenten in bijbelse tijden. En daarvan moet je toch wel op de hoogte zijn om de bijbelse diakenen naar vandaag over te plaatsen.

Ik voeg er nog een punt aan toe. Ik zei dat we ons 'ambtelijk model' niet rechtstreeks aan de Schrift ontlenen. We hebben als Gereformeerde Kerken in de historie eigen keuzes gemaakt. Dat is wel duidelijk, want de Bijbel kent aanzienlijk meer activiteit in de kerk dan die van predikant, ouderling en diaken. We horen in het Nieuwe Testament behalve van oudsten, opzieners en diakenen ook van evangelisten, leraars, profeten en profetessen, medewerkers en medewerksters van Paulus enz. En in de kerk vandaag zijn er behalve ambtsdragers ook commissies (voor beheer en administratie, voor zending en hulpverlening, voor het beroepen van predikanten), pastorale, diaconale en missionaire werkers, catecheten enz., allemaal m/v. Hoe verhoudt zich dat onderling allemaal? En wat mogen vrouwen wel en wat mogen ze niet? Toch niet zo simpel! En maar goed dat daar eens op gestudeerd wordt.

Febe

Ik schreef zopas: 'als in de Bijbel sprake is of zou zijn van vrouwelijke diakenen.' Alsof dat geen uitgemaakte zaak is! Het staat er toch in Romeinen 16: Febe, diakonos van de gemeente in Kenchreeën! En je kunt de vrouwen in 1 Timoteüs 3 toch ook heel goed als vrouwelijke diakenen zien? Velen zijn dat toch van mening?!

Dat laatste kan ik niet ontkennen. Of ze het *terecht* van mening zijn, is iets anders.

Laten we maar eens met Febe beginnen.[4] Zij wordt aangeduid als 'diakonos' van de gemeente in Kenchreeën. Dat gebeurt in een gedeelte waarin Paulus haar aanbeveelt aan de gemeente in Rome. Paulus heeft vier redenen om aan de gemeente in Rome te vragen haar te helpen: 1. ze is een zuster in de Here; 2. ze komt als diakonos van de gemeente in Kenchreeën; 3. het past bij heiligen als de christenen in Rome om gastvrij te zijn; 4. Febe is voor Paulus en anderen een 'beschermvrouwe' geweest aan wie ze veel te danken hebben.

Het gaat nu om dat tweede: ze komt als 'diakonos van de gemeente in Kenchreeën'. 'Ze komt als', zeg ik. Want er staat maar niet dat ze diakonos is net zoals ze ook 'onze zuster' is. Bij dat 'diakonos' staat er in het Grieks nog een woord bij. Er staat letterlijk vertaald: Febe, onze zuster, *zijnde* diakonos van de gemeente in Kenchreeën. Dat woord *zijnde* heeft een specifieke functie. We vinden het ook in bijvoorbeeld Johannes 11:48.[5] Daar zegt Kajafas, *zijnde* de hogepriester van dat jaar, iets over Christus. Dat betekent, dat hij het *in zijn hoedanigheid* als hogepriester zegt. Als fungerend hogepriester, zou je ook kunnen zeggen. Als in Romeinen 16 nu gezegd wordt dat ze in Rome Febe moeten ontvangen 'zijnde diakonos van de gemeente in Kenchreeën', dan geeft dat aan dat ze wordt *aanbevolen* en dat ze *ontvangen* moet worden 'in haar kwaliteit van' diakonos van Kenchreeën. In die hoedanigheid komt ze naar Rome. En als zodanig moet ze ontvangen worden.[6]

En nu dat woord 'diakonos'. Dat kán 'diaken' in de zin van een kerkelijk ambt betekenen. Maar dat hoeft niet. In de brief aan de Romeinen wordt het woord naast Romeinen 16 nog een aantal keren gebruikt. Maar nooit in de formeel ambtelijke betekenis! Ook volgens het woordenboek betekent diakonos bepaald niet standaard: *diaken*. Heel

Efeze

vaak betekent het in het algemeen 'dienaar' of 'helper'. Het kan ook een bode zijn. Ook als het bij Febe om een formele ambtelijke aanduiding zou gaan, dan is dat nog niet *ons* diakenambt. Bij ons zijn diakenen immers ambtsdragers met een taak *binnen* een plaatselijke gemeente. Als je naar een andere gemeente gaat voor een taak, kan dat niet *als* diaken. Maar dat wordt nu juist wel van Febe gezegd! Dat ze 'als diaken' naar Rome ging. Je kunt wel ergens heen als afgevaardigde of gedeputeerde. Wellicht moeten we aan zoiets denken bij Febe. Ze komt officieel namens de gemeente in Kenchreeën naar Rome. Als een functionaris met een specifieke opdracht. Maar als wat voor functionaris en met wat voor taak, dat is niet duidelijk.[7] In ieder geval niet als diaken in *onze* betekenis van het woord.

Wat zegt Romeinen 16 dus? Febe had zeker een functie in de kerk. Maar of dat een *ambtelijke* functie was en of ze diaken was in ónze zin van het woord, dat is beslist niet uitgemaakt! De NBV vertaalt dan ook: Ik beveel onze zuster Febe bij u aan, die in dienst staat van de gemeente in Kenchreeën.

Vrouwelijke diakenen?

We gaan naar 1 Timoteüs 3 en de daar genoemde vrouwen.

Dit hoofdstuk wordt wel een 'ambtsdragersspiegel' genoemd. Men beschouwt het als een opsomming van vereisten waaraan verschillende 'functionarissen' moeten voldoen: opzieners, diakenen en vrouwen. Men verwijst naar de grammaticale opbouw van het hoofdstuk (althans de verzen 2-13): de drie groepen 'opzieners' (vers 2), 'diakenen' (vers 8) en 'vrouwen' (vers 11) staan in een opsomming die grammaticaal afhankelijk is van een Grieks woord in vers 2 (*dei*: het is behoorlijk dat ...; in onze vertaling weergegeven met: opzieners, diakenen en vrouwen *moeten*). Bovendien zijn de drie groepen aan elkaar gekoppeld door het woordje 'evenzo'. Dat wijst erop dat het om drie vergelijkbare groepen gaat: drie soorten 'functionarissen'. En de 'vrouwen' van vers 11 zijn dan ook aparte functionarissen, en wel op het gebied van het diaconaat. Dit laatste leidt men af uit het gegeven dat de vereisten voor 'vrouwen' staan midden in een gedeelte over 'diakenen'. Dat kan niet anders dan betekenen dat deze vrouwen zich op diaconaal gebied bewogen.[8] Het is hét argument om de vrouwen te zien als 'vrouwelijke diakenen'!

In een van mijn artikelen uit 1994 heb ik aangegeven, dat als je in 1 Timoteüs 3 zo'n 'keurige opsomming van functionarissen' ziet, je de 'vrouwen' juist moet *onderscheiden* van de 'diakenen'. Immers, het woordje 'evenzo' dat in 1 Timoteüs 2 en 3 een aantal keren wordt gebruikt, geeft niet alleen iets soortgelijks aan, maar ook iets ánders.[9] In 2:8 worden de mannen aangesproken, in vers 9 'evenzo' de vrouwen. Dat is dan een *nieuwe* groep. Hetzelfde geldt in hoofdstuk 3: eerst wordt over opzieners gesproken, daarna 'evenzo' over diakenen. Dat is een niéuwe groep. Als ook de vrouwen van vers 11 met 'evenzo' worden ingeleid, moet de conclusie zijn: een nieuwe, van de vorige onderscheiden groep. En dus juist géén diakenen! In mijn artikel uit 1994 gaf ik aan dat het niet uitgesloten was dat het hier over 'vrouwen in het algemeen' ging. De aanduiding 'vrouwen' komt in 3:11 immers niet voor het eerst voor. Ook in hoofdstuk 2 worden 'vrouwen' aangesproken. En de hoofdstukken 2 en 3 horen bij elkaar: ze vallen beide onder 'dit alles' wat Paulus aan Timoteüs wilde doorgeven (3:14). De zin van deze bepaling zou een soort tussenopmerking zijn, dat het er voor vrouwen echt niet minder op aankomt (zoals bij de Joden het geval was: daar hoefden vrouwen de Tora niet te leren en konden ze niet optreden als getuige in een proces) in de dienst van de Here. Niet alleen voor mannelijke functies gelden vereisten, die gelden *net zo goed* ('evenzo') voor de taak van vrouwen.

De Boer wierp tegen dat op deze manier in feite de opvallende plaats van vers 11 *tussen de voorschriften over diakenen* (8-10 en 12-13) niet tot zijn recht komt. Dat wijst toch op een bepaald verband tussen 'vrouwen' en 'diakenen'. Ik ben geneigd hem dat toe te stemmen. Het was ook in 1994 voor mij de belangrijkste reden om ook de opvatting 'vrouwen in het algemeen' niet zonder meer aan te hangen. Ook die opvatting had en heeft zijn 'tegens'.

Als we ervan uitgaan dat de 'vrouwen' in vers 11 op de een of andere wijze verbonden zijn met de in vers 8 en 12 genoemde diakenen, dan komen twee relaties in aanmerking: het gaat om mannelijke en vrouwelijke *collega's* of het gaat om 'diakenen' en *hun* vrouwen.[10] De Boer kiest voor de eerste oplossing: de vrouwen zijn collega's van de diakenen. Behalve de opbouw van het hoofdstuk (zie hierboven) wijst hij daarvoor mét anderen op het feit dat er niet staat '*hun* vrouwen'. Niet voor niets staat 'hun' in 3:11 in de NBG-vertaling 1951 tussen haakjes: het is door de vertalers toegevoegd.

In 1994 noemde ik dit ook als argument *contra* de opvatting dat het hier zou gaan om de vrouwen *van* diakenen. Inmiddels denk ik daar wat anders over. Mee door het artikel van De Boer. Want hij geeft als vertaling van zijn voorkeur: 'Evenzo de vrouwen (onder de diakenen): zij moeten ...' Ook De Boer voegt dus voor de verstaanbaarheid wat toe: onder hen. Maar ook dat is een particuliere toevoeging. Wel nodig, omdat je anders bij het woord 'vrouwen' niet direct denkt aan een ambt of functionaris. Op dit punt is de opvatting 'vrouwelijke diakenen' dus net zo kwetsbaar als die van 'vrouwen van de diakenen'.

Daar komt nog wat bij. Het in de vertaling toevoegen van het woordje *hun* is minder vreemd dan dat van 'onder

hen'. Daarvoor verwijs ik naar vers 12 waar ieder vertaalt: *hun* kinderen. Maar dat staat er niet. Er staat alleen: kinderen. Maar het is duidelijk dat het om *hun* kinderen gaat.[11] Waarom zou dat in vers 11 ook niet het geval kunnen zijn: vrouwen waarmee bedoeld wordt '*hun* vrouwen'?

Met deze opmerkingen heb ik de belangrijkste argumenten vóór de opvatting dat de vrouwen in 1 Timoteüs 3 vrouwelijke diakenen zouden zijn, van kanttekeningen voorzien: het woordje 'hun' toevoegen is niet zo vreemd; en het woordje 'evenzo' deelt de vrouwen niet in bij, maar *onderscheidt* ze juist van de diakenen.

Ik voeg daar nog wat aan toe. Want de opvatting 'vrouwelijke diakenen' kent ook nog een aantal bezwaren.

1. De aanduiding 'vrouwen' bevat niets van een functieaanduiding, zoals ook De Boer aangeeft.
2. Er kan wel gezegd worden dat de criteria voor de 'vrouwen' vergelijkbaar zijn met die van de diakenen, maar het gaat a. om een veel korter rijtje dan bij opzieners en diakenen; en b. om een rijtje van criteria die - anders dan die voor opzieners en diakenen - niet specifiek ambtelijk o.i.d. zijn.
3. De vraag rijst waarom er een *apart* lijstje criteria voor 'vrouwen' moet zijn als ze, zoals De Boer stelt, tot de diakenen behoord hebben.
4. Opvallend is in vers 11 het ontbreken van de vereiste dat ze vrouw van één man zijn of geweest zijn. Bij de 'weduwen' in 5:9 wordt die vereiste wel genoemd. En deze vereiste staat ook bij opzieners en diakenen (ook niet zo'n vreemd criterium wellicht in een gemeente waarin op het gebied van het huwelijk dwaalleer dreigde, 1:10; 4:3). Opmerken dat deze vereiste al bij de diakenen staat en mutatis mutandis ook voor de vrouwen geldt, stuit op het bezwaar dat de vereiste van waardigheid die aan de vrouwen wordt gesteld, ook al bij de diakenen stond, maar in vers 11 wel 'herhaald' wordt. En als gezegd wordt dat de vereiste van het 'de vrouw van één man geweest zijn' bij de weduwen staat en daarom hier niet genoemd hoeft te worden, dan zou dat betekenen dat de vrouwen van 1 Timoteüs 3 dezelfde zijn als de 'weduwen' van hoofdstuk 5. Dat zou kunnen, maar ik constateer wel dat deze tekst dan niet te gebruiken is in een algemeen verhaal over *vrouw* en ambt. Dan gaat het immers heel specifiek om bepaalde vrouwen: weduwen, en dan ook nog 'op leeftijd'.
5. Als het in 3:11 over vrouwelijke diakenen gaat, die een eigen lijstje criteria krijgen, dan is het vreemd dat in vers 12 ineens weer overgestapt wordt op de mannelijke diakenen. Die overgang is lastig te verklaren.

Hun vrouwen

Het zal duidelijk zijn: de opvatting dat 3:11 over vrouwelijke diakenen gaat, stuit op heel wat bezwaren. En de sterkste argumenten ervóór zijn van forse kanttekeningen te voorzien.

Het geheel overziende voel ik nu - anders dan in 1994 - het meest voor de opvatting dat het gaat om 'vrouwen van de diakenen'. Het verklaart de plaats van vers 11 tussen de verzen 8-10 en 12-13. Het verklaart de weinig ambtelijke benaming 'vrouwen' alsmede de weinig 'ambtelijke' vereisten. Het maakt duidelijk waarom een vereiste over het wettig getrouwd (geweest) zijn ontbreekt. Het toevoegen in de vertaling van het woordje 'hun' is te verdedigen vanuit de plaats van dit vers en vanuit een soortgelijke formulering in vers 12 (hun kinderen). Het woordje 'evenzo' in vers 11 geeft zowel een relatie als een onderscheid met de voorgaande groep van diakenen aan.

Maar er zijn tegen deze opvatting toch ook bezwaren? Als het over de vrouwen van diakenen gaat, had dan een plaatsing van dit vers ná vers 12 niet meer voor de hand gelegen? En moeten er alleen vereisten gesteld worden aan de vrouwen van diakenen? Geldt voor de vrouwen van opzieners niet hetzelfde?

Eerst maar die plaatsing van vers 11 vóór vers 12. Was het niet duidelijker geweest als een bepaling over 'vrouwen van diakenen' ná vers 12 was geplaatst?

Ja, dat zou duidelijker zijn geweest. Maar maakt de huidige plaatsing de opvatting 'vrouwen van diakenen' echt onmogelijk? Stel dat vers 11 ná vers 12 had gestaan: had iedereen dan niet meteen de opvatting 'vrouwen van de diakenen' toegestemd? Als dát zo is, is dan de plaatsing van vers 11 vóór 12 echt zo zwaarwegend, dat het een doorslaggevende reden is om de opvatting dat het in vers 11 om de vrouwen van diakenen gaat, af te wijzen? Krijgt het punt van de volgorde dan niet een al te groot gewicht?

Daar komt een tweede vraag bij: is de volgorde van vers 11 en 12 inderdaad zo beslissend? Ligt het niet voor de hand dat de opstelling van hun vrouwen meespeelt bij de geschiktheid van diakenen voor hun taak? Opzieners worden heel nadrukkelijk getoetst en beoordeeld op het punt van hun gezinnen: als ze hun huis niet kunnen besturen, hoe zullen ze het de gemeente dan wel kunnen (vers 4,5)?! Ook diakenen moeten op de proef gesteld worden (vers 10). Ook hun gezinnen tellen mee. Dan zijn er twee manieren van kijken: vanuit wat de mannen en vaders richting vrouw en kinderen doen (vers 12) en vanuit wat hun vrouwen doen (vers 11). Is de volgorde van de verzen 11 en 12 echt een obstakel voor de opvatting dat het hier om de vrouwen van diakenen gaat? En zou het zo bezien echt buiten de orde zijn om naast eisen aan de diakenen ook eisen aan hun vrouwen te stellen?

Het geheel van de brief

Blijft het punt: waarom worden deze vereisten voor de 'vrouwen van' wel bij de diakenen en niet bij de opzieners genoemd? Dat is een lastig punt. Maar ik kan er niet omheen: het vraagt om een verklaring. Daarvoor kijk ik wat breder in de brief.

Ik schreef eerder dat men in 1 Timoteüs vaak een keurige opsomming van vereisten voor opzieners en diakenen geeft. Maar waarvoor is dat eigenlijk nodig? Kende men op dat moment dan geen criteria voor 'ambtsdragers'? Dat lijkt me niet aannemelijk. Er wáren in Efeze al oudsten en dat zal verantwoord gebeurd zijn. Maar wat is dan de reden dat Paulus deze vereisten hier opsomt? Laat me een poging wagen!

Paulus is op dit moment zelf niet in Efeze. Hij hoopt er wel weer naar toe te gaan, maar weet niet wanneer hem dat zal lukken. Kennelijk is de situatie in Paulus' afwezigheid zo dat bepaalde lieden hun kans schoon hebben gezien om daarvan misbruik te maken. Hoe het ook zij: de apostel voelt zich gedrongen om Timoteüs van advies te dienen.

Allereerst blijkt er dwaalleer de kop op te steken. Lieden die met vreemde leringen komen en daarmee ingang proberen te krijgen in de gemeente. Timoteüs moet hen weerleggen en weerstaan.

Daarnaast lijkt er nog wat aan de hand. Het heeft te maken met de plaats die allerlei lieden nastreven in de gemeente. Er zijn (kennelijk rijke) vrouwen die (in een ook uit slaven en slavinnen bestaande gemeente, 6:1) indruk

proberen te maken en een speciale positie proberen te claimen door opzichtige haardracht, dure kleding, goud en parels (2:9). Er zijn vrouwen die moeite hebben zich te schikken en die uitdrukkelijk te horen krijgen dat ze niet mogen onderwijzen of gezag mogen hebben over mannen (2:12). Er zijn weduwen die zich te veel toe-eigenen in de gemeente (5:9). Er zijn gemeenteleden die Timoteüs ondanks zijn positie minachten vanwege zijn jonge leeftijd (4:12). Er zijn er kennelijk die oudsten niet de vereiste eer bewijzen (5:17), en zelfs ongefundeerde beschuldigingen tegen hen indienen (5:19). Er zijn er die kennelijk wat al te snel door handoplegging (vgl. 4:14) tot ambtsdrager bevestigd willen worden (5:22). Er zijn er die blijk geven van afgunst, onenigheid, laster en kwaadaardige verdachtmakingen (6:4). Als we dat alles tot ons laten doordringen, rijst er een beeld voor ons op van een gemeente waarin er veel te doen was rond het krijgen van wat gezien werd als erefuncties. Daarin werd met aanklachten tegen bestaande ambtsdragers gestrooid en werden oneigenlijke middelen ingezet om zich in de ambtelijke dienst in te dringen. Ook vrouwen lieten zich kennelijk niet onbetuigd om zelf een goede positie te krijgen of om die voor hun mannen te regelen dan wel hun mannen tot het verwerven van hoge posities te pushen.

Vanuit deze achtergrond valt op dat in 1 Timoteüs 3 dan ook niet puur een zakelijke regeling wordt getroffen, maar het hoofdstuk inzet met: indien iemand *staat naar* het opzienersambt (NBV: indien iemand opziener *wil worden*). Het gaat dus om het op de goede manier ambtsdrager *worden*. Ook valt op dat in 3:13 gesproken wordt over diakenen die 'zich een ereplaats verwerven' (NBV: aanzien verwerven). Kennelijk vond men dat belangrijk!

Er bestond kennelijk een zucht om opziener te worden. Dáár gaat het in vers 2 immers om: om het staan naar het opzienersambt, om het opziener willen worden.[12] De apostel zet daar een rem op door aan te geven aan welke vereisten opzieners moeten voldoen (vss. 2-7) en door te laten zien dat diakenen en hun vrouwen zich door een andere opstelling moeten laten beheersen dan door over de rug van anderen heen te streven naar wat zij voor zichzelf of hun man een begerenswaardige positie vinden (vss. 8-13).[13]

Vrouwen van opzieners hadden niets meer te wensen: hun man had de kennelijk begerenswaardige positie van opziener. Vrouwen van diakenen konden nog wel - door een verkeerde geest vervuld - zitten azen op meer aanzien voor zichzelf en op een andere positie voor hun man. Voor zulke vrouwen is het inderdaad belangrijk te horen dat ze 'waardig moeten zijn, geen kwaadspreeksters, nuchter en betrouwbaar in alles'.

Conclusie

Uit het voorgaande trek ik drie conclusies:

1. Het ambtspatroon in het Nieuwe Testament is niet linea recta terug te vinden in het onze. Nauwgezette studie over vrouw en ambt is geen overbodige activiteit.
2. In 1 Timoteüs 3 is geen sprake van vrouwelijke diakenen.
3. Ons denken over wie er al of niet ambtsdrager mogen worden, moeten we zowel van mannelijke als van vrouwelijke zijde vrijhouden van de door Paulus afgewezen motieven en methodes. Het streven naar aanzien en het vervuld zijn van afgunst zijn onverenigbaar met het dienen in of uitsluiten uit een van de ambten door wie dan ook.

Noten:

1. 'Niet te beperkt!', in: *Nader Bekeken*, jrg. 1, nr. 5 (mei 1994), p. 101-103; 'Vrouwelijke diakenen?', in: *Nader Bekeken*, jrg 1, nr. 6 (juni 1994), p. 125-127.
2. 'Vrouwen-diakenen. Dienende vrouwen in het Nieuwe Testament 1', in: *De Reformatie*, jrg. 77, nr. 21 (2 maart 2002), p. 448-452.
3. Vanouds worden ook 'de zeven' van Handelingen 6 gezien als diakenen. Het woord 'diaken' wordt voor hen echter niet gebruikt. Over hun taak bestaat verschil van mening: bedienden zij de tafels van de weduwen of stonden ze aan het hoofd van de weduwen die actief waren in de 'dagelijkse verzorging'?
4. Over haar schreef ik in *Nader Bekeken* jrg. 1 nr. 4 (april 1994), p. 77-79 onder de titel 'Zuster zonder grenzen'. Wat in dit artikel volgt, is daar al in essentie - en uitgebreider verantwoord - te vinden.
5. Deze verwijzing dank ik aan D. Holwerda, *De Schrift opent een vergezicht. Gebundelde bijdragen tot de exegese van het NieuweTestament*, Kampen 1998, p. 596.
6. In deze opvatting van het woord 'zijnde' zit mijn belangrijkste verschil met het door De Boer genoemde artikel van J. van Bruggen, 'Een vrouw waar geen woorden voor zijn (Romeinen 16,1-2)', in: F.H. Folkerts e.a. (red), *Ambt en aktualiteit* (feestbundel voor prof. dr. C. Trimp), Haarlem 1992, p. 51-60.
7. Daar helpt zelfs het door De Boer aangehaalde grafschrift op de Olijfberg uit de vierde eeuw niet bij. Dat biedt niet meer dan een 'exegese' uit een latere tijd en een andere 'wereld' dan Romeinen 16. Het is niet canoniek!
8. J. Roloff in zijn commentaar op 3:11 (EKK, 1988): 'Daran, dass mit den "Frauen" weibliche Diakonen ... gemeint sind, sollte kein Zweifel mehr möglich sein'. Volgens L. Oberlinner (Herders Kommentar, 1994) 'ist vom Text her keine letzte Sicherheit zu gewinnen'.
9. Vgl. mijn artikel 'Vrouwelijke diakenen?', p. 126.
10. De opvatting '*helpsters* van de diakenen' is niet aannemelijk. De aanduiding 'vrouwen' is daarvoor veel te weinig specifiek, terwijl ook niet duidelijk is of er zulke officiële helpsters functioneerden en of zulke vrouwelijke helpsters er alleen en specifiek op diaconaal gebied waren. Er zijn er die bij deze 'vrouwen' denken aan de 'weduwen' van hoofdstuk 5, maar dan is niet duidelijk waarom hier niet gewoon sprake is van 'weduwen', en waarom de criteria die in 5:9v voor de weduwen genoemd worden, hier geen plaats gekregen hebben.
11. Vgl. George W. Knight III in zijn commentaar bij 3:11 (NIGTC, 1992).
12. Vgl. J. van Bruggen, *Ambten in de apostolische kerk. Een exegetisch mozaïek*, Kampen 1984, p. 114.
13. Opvallend is dat in vers 2 'opziener' in het enkelvoud staat, terwijl diakenen in vers 8 in het meervoud staat. In vers 2 gaat het om de nagestreefde functie, vandaar het enkelvoud; in vers 8 om mannen die naar deze functie konden streven, vandaar het meervoud.

Nader Bekeken

Neem een proefabonnement op N}š_ §B _˘ _˘ _•! U ontvangt het blad 3 maanden lang voor maar € 5,-.
Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op N}š_ §B _˘ _˘ _•. Het kost u slechts € 10,- en hij/zij ontvangt het blad dan een halfjaar lang!
Bel 050-3013636 of mail woordenwereld@scholma.nl of kijk op www.woordenwereld.nl.

Nou breekt mijn klomp

Nou breekt m'n klomp, dacht ik op de laatste Schooldag. Er werd een oproep gedaan om de religie van de islam te respecteren. Ik dacht even in de kringen van de Amsterdamse VU te verkeren. Maar een paar dagen later had ik wel wat spijt van mijn gebroken klomp. Een moreel beraad in het *ND* stemde me tot nadenken. Hoe bezien we eigenlijk de moslim? Wat is naar hem toe mijn christelijke houding? Laten we ze accepteren, schreef iemand een dag later in het *ND,* Jezus houdt ook van zeloten.

Ik was al wel eerder op mijn houding aangesproken. Door een catechisant. U bent een extremist, had hij me gezegd. Hij had zich gestoord aan een uitspraak in een preek over de islam. Ik had die godsdienst váls genoemd. Een product typisch voor de duivel, die bedrieger. Daar schrok ik van, zei de catechisant. Ik keek 'm vragend aan en zocht hulp bij de anderen. Ik zag ze aarzelen. Misschien hebt u wel gelijk, zei d'r één, maar om het nou ook zo te zeggen... Het moest in ieder geval niet rechtstreeks tegen de moslim gezegd worden.

Nou, daar kan ik van meepraten. Een tijdlang bezocht ik op aangeven van de evangelisatiecommissie een koffiehuis in de stad, waar vooral moslims samenkomen. Ik werd hartelijk ontvangen, we waren vriendelijk voor elkaar rond een geurig kopje koffie. Maar toen het gesprek op de Here Jezus kwam, werd ik er heel direct op bevraagd. Ik kon niet anders dan ferm getuigen van zijn Godheid. De sfeer werd meteen onvriendelijk, ik was niet echt meer welkom.

Wat is nu de goede houding? Ik dacht iets geleerd te hebben van een voorval uit mijn studententijd. Met enkele medestudenten gingen we onder leiding van de onvergetelijke missioloog ds. M.K. Drost op excursie naar Amsterdam. We bezochten de tempel van de Hare-Krishnabeweging. We werden daar vriendelijk ontvangen door een man die zich voorstelde als de secretaris van de Internationale gemeenschap voor Krishna-bewustzijn. Reeds waren we onder de indruk. Aangenaam, zei hij met een buiging. Mijn naam is Hayesvara Das. Wij van onze kant bogen toen het hoofd. De man was kaal, en in oranje pij ging hij ons blootsvoets voor naar de heiligste plek van de tempel. De sacraliteit dwong ons als vanzelf om onze schoenen uit te doen en op onze hurken te gaan zitten. We spraken nog slechts op fluistertoon en de heer Das begon ons van zijn geloofsovertuiging te vertellen. Wij studenten kwamen meer en meer onder de indruk, maar na enige tijd werd de vermeende heiligheid geschonden door een uitroep van docent Drost. Ineens vroeg hij die geestelijke leider: 'Zeg 'ns, wie ben je eigenlijk? Ik ken jou immers. Heb je ook een gewone Hollandse naam?' De man wist zich ontmaskerd en bekende zijn identiteit. Het bleek ene Henk van T. te zijn, een domineeszoon. Drost kende hem inderdaad. Nou breekt mijn klomp, riep hij uit. Man, wat doe jij hier? Ben jij de zoon van een dominee, jij moest toch beter weten.

Wij studenten geneerden ons wat. Maar docent Drost was duidelijk niet bang voor het verwijt van extremisme. En zo kenden wij hem ook. Zijn onderwijs was wat dit betreft heel helder. Hij leerde ons om de andere godsdiensten te ontmaskeren als zonde tegen en schuld voor God. Het zijn pseudo-openbaringen, zei hij, met een verwijzing naar Romeinen 1. Daar zet Paulus alle niet-christelijke godsdiensten in het licht van Gods unieke openbaring. En dan blijkt het te gaan om duivelse vervalsingen.

Ik denk te snappen wat bedoeld wordt met de oproep om respect te hebben voor andere overtuigingen. Vooral als verwezen wordt naar Paulus in Athene, waar hij de mensen daar waardeert als godzoekers. Maar er staat meer in de Bijbel. En vooral als het gaat om de islam, heb ik wel wat moeite om eerbied te hebben voor '... die brede en diepe traditie van het zoeken en vereren van een god', zoals de Kamper Schooldag me heeft willen voorhouden. Juist die traditie, de geschiedenis, zit me dan dwars. Mohammed kwam in de 7e eeuw na Christus met het onwaarschijnlijke verhaal dat hij uit de handen van een engel, Gábriël nota bene, het finale Woord van God had ontvangen. Als ik dat bedenk, dan wordt mijn houding niet bepaald door Paulus op de Areopagus. Ik denk dan aan wat hij schrijft aan de gemeenten in Galatië: Wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat ik u verkondigd heb, al was ik het zelf *of een engel uit de hemel* - vervloekt is hij! (Gal. 1:8).

G. Zomer

Na de synode

Op 7 oktober is de synode gesloten. Het werk zit erop. Veel werk, stapels rapporten, spannende en tere zaken, gewichtige onderwerpen. Ook werk dat in het algemeen mooi genoemd kan worden. Natuurlijk, er waren ook verdrietige zaken bij. Neem alleen maar het laatste besluit dat we als synode hadden te nemen, over een appèl inzake de kerk te Kampen-Noord. En ook bij andere zaken moesten we ons bezighouden met gebrokenheid, gevolgen van de zonde. Ik denk aan het rapport over huwelijk en echtscheiding. In revisieverzoeken proefden we de moeiten van bezorgde broeders en zusters en van kerken.

Foto: P.G.B. de Vries

Maar toch, het vele werk had vooral mooie kanten. Je mag bezig zijn in dienst van de kerken, de opbouw van Christus' gemeenten. Je maakt van nabij mee, dat Hij zijn kerk bijeenbrengt over heel de wereld, als er afgevaardigden vanuit verre landen aanwezig zijn op de synode. Je bent onder de indruk. We mochten in moeiten antwoorden geven, een weg wijzen die hopelijk begaanbaar is voor wie het aangaat. En dat alles, ik heb dat al eerder geschreven, in een sfeer die goed was, openhartig en broederlijk. Ook daar waar we het niet eens konden worden, bleef de eensgezindheid. Het is een voorrecht geweest om dat mee te mogen maken.

Ratificatie

Op termijn krijgen de kerken de synodebesluiten toegestuurd. Op cd-rom. Sommige kerken stelden voor om van de Acta een gedrukt exemplaar naar alle kerken te sturen. Maar de synode heeft anders besloten. De kosten van digitale acta zijn veel lager dan van de gedrukte versie. Verder is cd-rom een gangbaar medium, waarvan de inhoud gemakkelijk naar andere en toekomstige media overgezet kan worden. Ook mag van elke kerk worden verwacht dat zij beschikt over een computer en toegang tot het internet. Willen kerken toch beschikken over een gedrukte versie, dan kunnen ze die op eigen kosten aanschaffen. Er zal nl. een paperbackeditie in de handel worden gebracht. Intussen kan iedereen nu al kennis nemen van de besluiten, omdat ze zijn gepubliceerd op internet (http://synode.gkv.nl/).

Zo worden de besluiten naar de kerken toe gebracht. De synode heeft immers gewerkt met het oog op die kerken. Die zullen met de besluiten aan het werk moeten. De synode heeft een hele lijst van besluiten opgesteld die hun uitwerking moeten krijgen in de plaatselijke kerken. Een willekeurige greep: de besluiten over de bijbelvertaling, kerkelijk werker, nieuwe doopformulieren, gezangen, regels voor plaatselijke samenspreking met andere kerken. De complete lijst treft u aan op internet. Al deze besluiten hebben, zoals dat heet, rechtseffect binnen de kerken. Daar wil ik nu even wat van zeggen. Hoe moeten de kerken nu omgaan met de besluiten van de synode? Daar is op de synode van Zuidhorn een en ander over gezegd en besloten. Het lijkt me goed om dat nog eens onder uw aandacht te brengen.

Ratificatie is een bekend begrip in ons kerkelijk leven. Maar is het wel altijd even duidelijk wat ermee bedoeld wordt? In art. 31 van de Kerkorde lezen we: 'De uitspraak die bij meerderheid van stemmen gedaan is, zal als bindend worden aanvaard, tenzij bewezen wordt dat zij in strijd is met het Woord van God of met de kerkorde.' U leest het goed: als bindend *aanvaard*. Het is niet zo, dat de kerken de besluiten bindend *maken*. Besluiten van de synode hebben per definitie rechtskracht. Door besluiten worden rechten en/of verplichtingen in het leven geroepen. Ook kunnen rechten worden ontnomen, bijvoorbeeld door schorsing of afzetting. Besluiten kunnen een einde maken aan een geschil of aan een bepaalde situatie van rechtsonzekerheid. In de synode zijn alle plaatselijke kerken vertegenwoordigd. Synodebesluiten zijn daarom bindend voor alle plaatselijke kerken. Dat is het uitgangspunt.

Ratificeren houdt dan ook niet meer in dan het plaatselijk bekrachtigen van een synodebesluit: de kerken spreken uit dat het als bindend wordt aanvaard en dat het in praktijk wordt gebracht. Een voorbeeld: de synode van Amersfoort heeft een nieuw formulier aangenomen voor het doen van openbare geloofsbelijdenis. Dit formulier zal komen in de plaats van het formulier dat we tot op heden hebben gebruikt. Als de plaatse-

Synode 2005

H. van den Berg

lijke kerk zo'n besluit ratificeert, dan houdt dat dus in: zij aanvaardt dit besluit, en spreekt uit dat het nieuwe belijdenisformulier bij de eerstvolgende gelegenheid zal worden gebruikt. Of het moet al zijn, dat er op grond van Schrift en kerkorde bezwaren zijn tegen dit formulier. Dan zal een kerkenraad kunnen besluiten het formulier nog niet te gebruiken. Maar dan zal die kerkenraad dus gemotiveerd revisie (herziening) van dat besluit moeten vragen bij de volgende synode (de Generale Synode van Zwolle-Zuid 2008, als de H _ S _ dat wil).

Wanneer ratificatie?

Er komt dus even een drukke tijd aan voor de kerkenraden. Ze hebben vaak al een volle agenda. En nu komen er ook nog zo'n 25 synodebesluiten op hun tafels te liggen. Begrijpelijk dat kerkenraden soms de ratificatie wat voor zich uitschuiven, terwijl andere kerken juist wel vlot zijn met het invoeren van de synodebesluiten. Zo kan het dus gebeuren, dat er met Pinksteren in de kerk te A al wel het nieuwe belijdenisformulier wordt gebruikt, maar in de kerk te B, 5 kilometer verderop, nog niet, terwijl de catechisanten in kerk B nu juist dat nieuwe formulier mooier vinden en het graag gebruikt zouden zien. Nou is dit nog te overkomen, maar pijnlijker wordt het als in de éne kerk wél ruimte is voor het dopen van adoptiefkinderen, terwijl dat in een andere kerk nog niet kan, omdat de kerkenraad nog niet aan ratificatie is toegekomen (een voorbeeld uit het verleden). Dat zou leiden tot rechtsongelijkheid. Om de zaken hier recht te trekken, heeft de synode van Zuidhorn het volgende besloten:

'1. De besluiten van de generale synode zullen in de plaatselijke kerk als aanvaard gelden, tenzij de kerkenraad binnen zes maanden na het ontvangen van de Acta gemotiveerd het tegendeel verklaart en bij de eerstvolgende synode in revisie gaat.

2. De generale synode draagt er zorg voor dat een genomen besluit binnen drie weken via de website kan worden geraadpleegd door kerken en kerkleden.'

Als de *Acta* zijn verschenen, krijgen alle kerken nog zes maanden de tijd voor ratificatie. Als een plaatselijke kerk binnen die zes maanden niet heeft aangegeven dat een besluit in strijd is met Gods Woord of de kerkorde, dan wordt die kerk geacht dat ze het besluit als bindend aanvaardt. Dan mogen belijdeniscatechisanten dus aan de kerkenraad vragen om het nieuwe belijdenisformulier te gebruiken in 'hun' belijdenisdienst.

De koster. Foto: P.G.B. de Vries

Te weinig tijd?

Er zou over ratificatie veel meer te zeggen zijn. We zijn bij lange na niet volledig. Dat kan niet in het bestek van een kort artikel, elders in dit nummer wordt hierover nog meer geschreven. Ik heb me beperkt tot de hoofdlijn.

Tegen het besluit van Zuidhorn kwamen op de synode van Amersfoort bezwaren. Enkele bezwaren waren: de tijd om te ratificeren is te kort, zeker in een kleine gemeente; synodebesluiten kunnen soms heel complex of ingrijpend zijn en dus veel tijd van bezinning vergen.

De synode van Amersfoort is voor deze bezwaren niet aan de kant gegaan, ze heeft de besluiten van Zuidhorn overeind gehouden. Ze heeft er nog weer eens op gewezen, dat de termijn van zes maanden pas ingaat ná de officiele verschijning van de *Acta*. Maar de besluiten zelf zijn al geruime tijd eerder bekend gemaakt, nl. op de website. Zo'n drie weken nadat de synode een besluit heeft genomen, kun je er kennis van nemen via internet. Dat moet een kerkenraad voldoende tijd geven om zich te bezinnen op genomen besluiten. Kerken en gemeenteleden hoeven dus niet op de *Acta* te wachten. Ze kunnen er al eerder mee aan de slag. En dat gebeurt ook. Amersfoort heeft besloten de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) vrij te geven voor gebruik in de erediensten. Dat rechtsgeldige (!) besluit werd een paar weken later gepubliceerd op internet. En er zijn kerken die direct dat besluit hebben geratificeerd en nu al de NBV in hun kerkdiensten gebruiken. En daar is niets mis mee.

Laat me mogen afsluiten met de bede dat de synodebesluiten een goede ingang mogen vinden in de kerken en tot rijke zegen mogen strekken.

Over de trek van gereformeerden naar het vrije baptisme

Hoe gereformeerden uit koers raken (2)

In het actuele krachtenveld van de moderne leefcultuur (zoals we die schetsten in ons vorige artikel) hebben gelovige christenen met 'allerlei winden van leer' te maken. Daarin is het fenomeen baptistengemeente (of evangelische groep) voor velen een heel boeiend gegeven.

Bethelgemeente in Drachten

Baptisten boeien

Het baptisme is van oorsprong niet Nederlands, het is hier geïmporteerd, uit Duitsland. Het begon omstreeks 1845 in de omgeving van Stadskanaal met een herdoop in een veensloot. De eerste voorganger daar was dr. Johannes Elias Feisser (1805-1865), die eerder aan de Nederlandse Hervormde Kerk was verbonden. Het motief voor hem en zijn volgelingen zat hem vooral in de dorheid en de onwaarachtigheid van de NHK. Een zaak waartegen ook de afgescheidenen van Hendrik de Cock (1801-1842) zich keerden! Maar hoe afgescheiden deze baptisten zich ook toonden - ze hebben nog geprobeerd het met de afgescheiden kerken eens te worden! - al gauw begaven ze zich niet naar het gereformeerde spoor. Doop en verbond bleken de voornaamste geschilpunten te zijn.

Nu moeten we nog wel even opmerken dat baptisten hun onderlinge eenheid niet hebben bewaard: de Unie-Baptisten houden er nog wel een kerkelijk verband op na, de 'vrije' baptisten niet. Zij zijn organisatorisch echt vrij, ongebonden, onafhankelijk van elkaar.

En ze trekken veel belangstelling. U ziet het al gauw bij de eerste kennismaking. De feiten spreken hun taal. Alles bij hen lijkt lekker te lopen, spontaan, levendig, blij, men is attent op elkaar. Ook als het een grote massa betreft. Hun kerkdienst is op allerlei momenten zo opvallend informeel. De zang wordt begeleid door mensen met muziekinstrumenten van allerlei slag en soort. Getuigenissen van gelovigen maken soms diepe indruk. De preek is in de regel een verhaal waar men een warm gevoel bij krijgt. Om jaloers op te worden.

En verder loopt de interne organisatie van de gemeente ook prima: het is één en al leven, het bruist van energie - ook op doordeweekse dagen. En men vindt het fijn dat je voldoende geestelijk voedsel krijgt in één (lange) dienst per zondag. Wat is er dan veel vrijheid.

Ja, je moet als aspirant-lid soms nog wel via een soort stage met dit alles kennismaken en je erin leren thuis voelen. Maar als na verloop van tijd alle belemmeringen uit de weg geruimd zijn, en je bent van je geloofskeuze voor 100% overtuigd, dan word je via de doop door onderdompeling ingelijfd in deze ideale gemeente.

Deze stap hebben sinds 1845 duizenden mensen in Nederland gemaakt - vaak was hun eerdere kerkadres er één van gereformeerde signatuur. Maar ook niet-gelovigen maken de keus voor het baptisme.

Rondblik **H. Veldman**

Kerkverlating gewettigd?

Op dit punt aangekomen wil ik even halt houden. Het ziet er natuurlijk allemaal heftig en prachtig uit. Maar wat is er bij die doop te beluisteren in de getuigenissen van die leden die de gereformeerde kerk hebben verlaten? Meer dan eens scherpe kritiek. En die is zeker niet altijd terecht. Er zit vaak een element in van afreageren op en afrekenen met een verleden dat gestempeld was door het gereformeerd belijden en beleven. De keus is daarmee duidelijk antigereformeerd. Dat mag duidelijk zijn.

Maar het kan zijn dat er van dingen wordt getuigd die ook nog niet zijn tegen te spreken. Over iets dat in de gereformeerde kerken fout gaat, waar dingen stuk lopen, verhoudingen niet meer zo zijn als het zou moeten…!

Wij zullen *niet kunnen en niet mogen* ontkennen dat er in de gereformeerde kerk van alles fout gaat. Maar, zo vraag ik wel, is dat dan een wettige reden voor kerkverlating? Moet je daar dan voor vluchten? En je verantwoordelijkheid voor je gemeente maar inleveren?

Bovendien mag je je echt afvragen: zijn de baptisten dan werkelijk een paar straten verder dan de gereformeerden in de heiliging van het leven? Hebben zij

'meer van de Geest' dan wij? Zijn ze misschien dusdanig bekeerd dat daar geen ernstige zonden meer worden gedaan - en ook niet meer kunnen worden gedaan? Is bij hen dan de 'ware kerk'?

Maar dan wil ik nog wel even verder doorvragen. Stel nu eens dat alles in zo'n gemeente zo ideaal is als we hier schilderen. Dan vraag ik: is dat dan wel een reëel en bijbels verantwoord beeld? Kan een dergelijke kerk in deze bedeling er wel ooit zo uitzien?

Misschien gaat het een tijdje goed. Maar we moeten na verloop van kortere of langere tijd constateren dat deze opwekking maar betrekkelijk zwak van karakter en daarbij vaag van inhoud was. Lijkt het dan niet even opgeklopt als slagroom dat na verloop van tijd toch inzakt en vervlakt? Want wat gebeurt er bij de achterdeur van zo'n gemeente? Hoe velen raken niet teleurgesteld in de persoon van de voorganger? Of in de manier van gemeente-zijn? Er zijn enkelen die terugkomen in hun vroegere gemeente!

Misschien denkt u dat ik wat overdrijf. Of dat ik graag negatief wil doen. Nee dus, daar wil ik me geen moment mee bezighouden. Ik wil niet op mensen afgeven. Hun motieven kunnen heel zuiver lijken. Maar wel wil ik hun denkbeelden beoordelen. Want hun keuze staat niet los van elementaire geloofszaken die we nu aan de orde willen stellen.

Het geloofsthema van de doop

En het eerste thema raakt meteen een centrale kwestie, namelijk die van de doop. Men wordt immers lid na *opnieuw gedoopt* te zijn… Herdoop, een tweede doop? Nee, men stelt dat nu pas een echte doop met de Heilige Geest wordt bediend.

Tegen deze bediening hebben we zeer ernstige bedenkingen. En ik wil ze u ook in het kader van de geloofsleer zo helder mogelijk voorstellen.

Deze kernkwestie roept de volgende vragen op: is de tweede doop, de wederdoop dus, als keus van de bekeerde, gelovige mens voor God, niet een ernstige *belediging* van God, die deze mens al bij zijn eerste doop bij zijn voor- en achternaam riep en hem met heel zijn persoon inlijfde in zijn verbond?

Belediging…! Want wie maakt in Gods verbond eigenlijk de dienst uit? Ben ik het zelf die in mijn eigendunk, in mijn religieuze zelfgenoegzaamheid, zelf het moment bepaal waarop ik bij mezelf voldoende geloofskenmerken heb kunnen constateren, om die vervolgens bij God te presenteren als mijn bijdrage om toegelaten te worden tot zijn gemeenschap? Met woorden op de lippen als: 'O God, ik ben nu zover gekomen dat ik U wil ontmoeten en bij U in het verbond wil leven. Nu ik dit wil, wilt U mij nu echt aannemen?'

Mijn wil bepaalt of ik bij God wil horen? Dat klinkt zuiver arminiaans, ofwel remonstrants. 'Ik kies voor God, dus moet God nu wel voor mij kiezen.'

Maar dit kan echt niet! Denkt men zo te kunnen omgaan met de heilige God? Dit is toch pure hoogmoed, die we verre van ons moeten houden! Wij hebben ons toch strikt te houden aan de door God gestelde orde van zijn verbond? Daarin heeft Hij *het initiatief*

Doop in baptistengemeente

genomen en de natuurlijke mens - die baby van een paar weken - tot Zich geroepen, terwijl die nog geen enkel besef had van zijn natuurlijke status (want hij is een baby)! Dat mensje mag al op de jongst mogelijke leeftijd een fundamentele statusverandering ondergaan, namelijk die van de principieel trouweloze en goddeloze mens tot die van het kindschap van God. Hij wordt begenadigd met zijn beloften, met de liefde van Christus en de beloftevolle werking van de Heilige Geest! Lees het doopformulier er maar op na.

We vragen hierbij ook: laten we God nog God, die zelf als Hoogste Majesteit de orde bepaalt in het leven in zijn verbond met de mensen? Of gaat men God zien als een vriendelijke bondgenoot die - vanwege zijn onmisbaarheid - op elk door ons gewenst moment door ons moet in te schakelen zijn om het gelukkige, eeuwige leven te verkrijgen?

Ik acht deze *zelfbepaling* een van de meest ernstige dwalingen uit de kring van deze 'wederdopers'. *Een gronddwaling die veel dingen in Gods werkelijkheid op de kop zet!*

Immers, als hiermee duidelijk wordt hoe deze verhoudingen er werkelijk uitzien, en we zien in hoe de orde in Gods verbond met de mens op zijn kop wordt gezet, dan is het ook tijd om de houding van de zelfkiezende mens te kwalificeren als *één stuk eigenwillige godsdienst*. Hier zou men - per consequentie - zelfs kunnen spreken van humanisme in een religieus gekleurd jasje.

En ieder die zijn Bijbel ook alleen maar in hoofdlijnen kent, weet dat de heilige God een dergelijke houding van ons grondig afkeurt. En die ook veroordeelt. Het geeft - ondanks alle vrome religiositeit - Hem niet de eer die Hem toekomt. Het geeft de mens een status van meewerkende vriend en bondgenoot die zelf zijn moment van medewerking bepaalt. Deze houding negeert bovendien alles wat God al in het leven van die mens heeft gedaan met de doop en de belijdenis van het geloof! Het is een *miskenning van Gods werk in ons leven* als we een keus voor wederdoop maken. Dit alleen al zal de toorn van God oproepen over een geslacht dat in eigenzinnigheid en dus eigenwilligheid zijn eigen heilsroute wil bepalen.

Andere geloofsthema's

Wat we hier schilderen, is intussen niet alleen maar een kwestie van een herdoop, maar daar zit zoveel meer aan vast. Men kan in de kringen van baptisten en evangelischen een enorme diversiteit aan religieus gedachtegoed tegenkomen. Deze verscheidenheid wordt mee in de hand gewerkt door *het ontbreken van een nauwkeurig omschreven belijdenis*. De vrijheid die men daardoor krijgt, laat ook de deuren openstaan voor meerdere dwalingen. Waarmee zeker niet gezegd is dat elke voorganger (en iedere gemeente) dit dan ook allemaal maar tolereert of accepteert. Gelukkig niet.

We denken intussen aan de volgende thema's:

- Welke *Godsopvatting* kan men aantreffen? Wordt die niet eenzijdig: God is alleen maar liefde? Is er voor zijn toorn wel voldoende aandacht? Het kan zomaar gebeuren - ook onder gereformeerden - dat we van God

een *eenzijdige voorstelling* krijgen. Maar: gij zult u geen gesneden beeld maken…!

- Wie is de *Heilige Geest?* Wordt het werk van de Geest nog wel beleden als van Hem die Here is en levend maakt, en die ons in de waarheid leidt? Die ons de grote schatten van *het heil in Christus* uitdeelt? Die Zich bedient van het geschreven Woord? En die zijn kerk daaraan bindt en daardoor leidt! Of moeten we Gods Geest misschien meer zien als de 'goddelijke motor' achter allerlei spectaculaire activiteiten, zoals gebedsgenezing, het spreken in tongen, exorcisme (= duiveluitbanning), enz.?
- Welk *mensbeeld* bepaalt het denken en doen? Staat de principiële ellende van de mens, de erfzonde, zoals we in HC Zondag 2 en 3 belijden, nog recht overeind? Maar als dat niet zo zeker is, dan staat ook de verlossing door Christus en onze dankbaarheid in een totaal ander licht! Het oeroude semi-pelagianisme ligt hier op de loer (= de mens is van nature nog niet zo slecht).
- Wat is de betekenis van het *verbond* tussen God en zijn volk? Is daar ook plaats voor kinderen? Of gold dat alleen in het Oude Testament? En is met het Nieuwe Testament het verbond met Abraham voorbij? En wat houden de *beloften* van het verbond precies in?
- Leidt bekering en levensheiliging in de gedachten van velen toch tot een hoog besef van *zondeloosheid*? En ligt het perfecte mensenleven dan binnen handbereik?
- Welke plaats heeft de *wet van God*? Wordt die wet hier nog wel afgekondigd en verkondigd? Veel evangelischen (niet allen!) neigen o zo gemakkelijk tot de leer van het antinomisme: de wet geldt niet meer voor mij. Immers, ik sta als verlost mens echt verheven boven de wet.
- Wat is de plaats en de taak van *de kerk*, de gemeente in dit alles? En als de kerk nu eens niet alleen uit pure gelovigen bestaat? En als ze geen spectaculaire activiteiten meemaakt, is dat dan een dorre, dode gemeente? Men kan toch de doorgaande zuivere prediking, de zuivere bediening van de sacramenten en de beoefening van de kerkelijke tucht niet als bijkomende kenmerken zien?
  Ik wijs hier dus op de kenmerken van de kerk zoals wij die in de artikelen 27-29 van de NGB belijden. De normativiteit van de belijdenis is hier van wezenlijk belang.

Het antwoord op bovenstaande vragen zal ik nu niet uitwerken. Maar ik wil er nadrukkelijk op wijzen dat ieder die in geloofszaken aan fundamentele thema's gaat wrikken, daarmee alle andere geloofsthema's een nieuwe plaats moet geven. En hij zal ook ontdekken dat het eindresultaat een nogal andere dan een gereformeerd-katholieke geloofsbelijdenis oplevert, ook al zullen er voor een deel dezelfde klanken gehoord worden als in onze belijdenis. Maar we moeten hier nooit alleen op de klank afgaan. En we moeten hier al helemaal niet naïef zijn.

Proces van ontworteling

Nu kan iemand - bijna ongemerkt - een ontwikkeling doormaken waarbij hij op een zeker moment het punt bereikt dat hij zich los wil maken van de gereformeerde kerk en over wil gaan naar een baptistische of evangelische gemeente. Zijn onttrekking roept bij ons de vraag op: wat is in de voorafgaande tijd zo kenmerkend geweest voor de geestelijke ontwikkeling van zo iemand? Het antwoord daarop wil ik aangeven met twee tegengestelde woorden uit de natuur - en hoewel het eigenlijk niet kan, moet het toch wel. Het is enerzijds '*ontworteling*' en anderzijds '*groei*'. Dat kun je natuurlijk niet zo simpel van één en dezelfde plant zeggen. De langzamerhand ontwortelde plant is of gaat dood. En het is vervolgens een andere, nieuwe plant die zal gaan groeien. Welnu, binnen deze beeldspraak over een kerklid kun je toch niet stellen dat hij 'geplant is in de voorhoven van onze God' en daar een proces van ontworteling doormaakt om vervolgens door te groeien op een plek in een andere 'voorhof'? Maar mensen zijn anders dan planten… Zij kunnen ervoor kiezen. Daarom vragen we nu: hoe kan iemand ontworteld raken?

We geven nu twee voorbeelden van individuele overgangen, van een 'hij' en van een 'zij'. En daarbij is er nog meer te noemen, namelijk een bepaald groepsgebeuren dat de ontworteling kan bevorderen (maar daarover in het volgende artikel).

Hij

a. Het proces kan beginnen als iemand de band aan de kerk als alleen maar traditioneel beschouwt; zo van 'het hoort nu eenmaal zo; dit heb ik van mijn ouders zo meegekregen'. Maar het leeft niet voor hem. Er is sprake van een geestelijke matheid en oppervlakkigheid. Er zijn toch zoveel andere dingen die boeien…! Nee, laat a.u.b. de bijbelstudie erbuiten.
b. Hij gaat nog wel naar de kerk, maar dat beperkt zich na verloop van tijd tot één keer. Daardoor krijgt hij niet voldoende wapenrusting mee voor de strijd die hij als christen in deze wereld te voeren heeft. Maar blijkbaar *wil* hij ook niet meer strijden. Zoiets heet bij hem al gauw 'je moet niet zo moeilijk doen'. Maar: is hij dan niet ziende blind?
c. Zijn betrokkenheid bij de kerkdienst neemt intussen steeds meer af. Hij zingt misschien nog mee, maar och, die lippendienst? Waarom toch? Er zijn zoveel mensen die tijdens de lofzang hun mond dicht houden. Hij vindt het ook al gauw te veel moeite om het bijbelboek Ezechiël of 2 Timoteüs op te zoeken - en: wat maakt het nou uit of je de tekst alleen maar hoort of dat je die leest? Soms ben je toch gewoon 'leesmoe'? De vragen en antwoorden van de Catechismus, nou ja, die hoef je dan ook niet op te zoeken? Laat staan die artikelen uit de Dordtse Leerregels of de Nederlandse Geloofsbelijdenis - gewoon onvindbaar. En… wat maakt dat nou toch uit - je luistert toch? Ook al is het maar met een half oor.
d. Na de kerkdienst komt er bij hem van napraten over de preek of over andere momenten uit de kerkdienst niets terecht - dat hoeft van hem niet zo. Het was toch al niet boeiend, en waarom zou je over zoiets nu nog door moeten praten? Liever een pittige cd of boeiende dvd. Een gereformeerde krant lezen of een dito weekblad? Hoe bedenk je het.
e. Het bezoek van een ouderling - o, hij zegt dat hij je wijkouderling is - levert ook niet veel op. Die man is ook zo kerks, het is allemaal kerk wat je van hem hoort. Laat die man maar bij zieken en bejaarden op bezoek gaan - maar mij mag die overslaan; ik ben jong en zo gezond als een vis. Ik heb hem echt niet nodig.
f. Maar dan komt er een dag dat iemand tegen hem zegt: Kom ga met

mij en doe als ik. En hij gaat mee, hij maakt kennis met een godsdienstige groep waar alles blinkt en schittert. Waar je uit je dak gaat, waar je niet koud vandaan komt. Waar je werkelijk wat beleeft! Waar je ook al gauw meent te kunnen zeggen dat de Geest daar heel actief is en dat je dat kunt zien aan al die activiteiten in zo'n samenkomst. Waar een voorganger optreedt - 'optreedt', ja, het heeft wel wat van een show - die het best gaaf weet te zeggen. En waar de muziek in ieder geval modern is…

g. Dan keert hij zich om en… hij keert zich áf van zijn broeders en zusters. Hij legt zijn gereformeerde belijdenis definitief het zwijgen op - en steekt de kachel aan met de drie formulieren van eenheid. Zijn lied gaat anders klinken: geen psalmen als liederen van Gods verbond. Wél vrije liederen die je raken. Zijn hart gaat harder kloppen. En… zijn herdoop is een kwestie van misschien één stageperiode. Zijn keus voor God mag iedereen straks horen en zien. Maar, wat zal hij nog zeggen over zijn vroegere gemeente?

h. Zijn afscheid wordt betreurd door de thuiskerk. Daar wordt hij nog een keer aan God opgedragen - maar wie zal hem dat vertellen? Hij zoekt nu een nieuwe geestelijke bagage, die echt bij hem past. Waar hij van opleeft, helemaal van opveert. De nieuwe 'voorhof' is werkelijk een leuk adres.

Zij

Zij is bepaald niet het type van een ongeïnteresseerde persoon. Juist het tegendeel!

Zij ging vanaf haar jeugd altijd met plezier naar de kerk en deed daar ook belijdenis.

Zij was serieus in het lezen van de Bijbel en deed goed mee in het verenigingsleven. Zij zong graag liederen over God: psalmen, gezangen, vrije liederen.

Maar zij ging werken in de stad, ze ging er ook wonen. En natuurlijk naar de kerk.

Maar toen begon het.

De preek was keer op keer een niet te volgen droge uiteenzetting.

De dominee beloofde dat hij gauw eens langs zou komen, maar dat moest na twee jaar nog steeds gebeuren.

Ouderlingen waren al uit hetzelfde hout gesneden.

En niemand nodigde haar eens uit op de thee.

Het was eigenlijk net alsof de fut er uit was in die kerk. Ieder deed maar plichtmatig wat hij of zij altijd al had gedaan.

Kom, zei ze, ik ga het eens ergens anders zoeken. Bekijken jullie het maar.

Ze kwam overal en leerde de zondagse kerkverschillen aardig kennen. Ze raakte los van haar 'roots' en voelde zich in haar troosteloosheid en eenzaamheid het beste thuis bij de warmte van… de evangelischen.

Ja, de herdoop was eerst wel een hobbel. En niet zo'n kleintje ook.

Maar na verloop van vele maanden smolten haar bezwaren toch weg.

En toen nam ze haar besluit en schreef haar moederkerk af.

Met droefheid kennisgenomen van…

Zij liet zich vol overgave weer dopen. En vol vreugde vervolgde zij haar weg.

▪▪▪

Zo kán het dus gaan. Er zijn vele andere voorbeelden te geven. Iedere kerkverlater heeft zijn eigen verhaal. Maar één ding is duidelijk: men raakte ontworteld. Los van wat de kerk, 'ons aller moeder', ons heeft geleerd. Los van de wortels…

Maar kan dat goed gaan?

In dat proces is hij of zij overigens geen slachtoffer! Ook niet van zichzelf. Hij en zij kiezen bewust. Al weten ze ook best van deze weg als dwaalweg.

Weg van de kerk - weg van het eeuwenoude geloof van de kerk van alle tijden. Hoe ver zijn ze werkelijk weg? Misschien wordt het hun ooit weer duidelijk, dat ze verder gaan met een ander geloof over God en over zijn verbond en woorden. Dat ze de orde van de heilsweg van God naar eigen believen hebben omgebogen.

Binnenkort verschijnt cahier 67

Leven met God

Gezonde spiritualiteit in de 21e eeuw

Ds. R.Th. Pos

Niemand zal durven beweren dat het echt goed gaat met de Gereformeerde Kerken. Velen zijn daarom actief in het bedenken van visies en strategieën om de kerk weer nieuw leven in te blazen. Maar een kerk zal nooit kunnen bloeien als de kerkleden niet een levende relatie onderhouden met de Heer van de kerk. Over die relatie met God gaat het in dit boekje.

In dat verband stuiten we op het begrip spiritualiteit. Velen zullen wel een vaag idee hebben wat er met spiritualiteit bedoeld wordt. Maar het gevaar bestaat dat we zonder nadere definiëring blijven steken in de gedachte dat het gaat om iets als 'het geestelijke' of 'contact met het hogere'.

In het eerste deel van dit cahier probeert de schrijver tot een nadere invulling te komen van het begrip spiritualiteit. Het is weliswaar een nieuw woord, maar het gaat om een oude zaak die we ook in de Bijbel tegenkomen. Het gaat om een leven dat dankbaar reageert op de grote daden van de Here. Een leven met God zoals dat mogelijk gemaakt wordt door de Geest (Spiritus).

In het tweede deel gaat de schrijver na hoe we dat leven met God praktisch kunnen vormgeven en waardoor zo'n leven gevoed wordt. Ruime aandacht krijgt het omgaan met de Here in het lezen van de Bijbel en in het bidden. Maar ook zaken als zingen, strijd tegen de zonde en overwinnen in Christus krijgen aandacht.

Een intensieve omgang met de Here heeft zeker gevolgen voor het dagelijkse leven. Gezonde spiritualiteit verandert mensen. En dat zal de kerk zeker niet onberoerd laten!

Heb ik me daarvoor aangekleed?

Over besef van heiligheid

De trouwdienst van prins Floris en Aimée - vorige maand - begon met een grapje. U bent in grote getale opgekomen, zei de voorganger, dat is goed voor de collecte. Prompt zoomde de camera in op de koningin. Zij lachte niet. Ze fronste. En ze keek naar haar zuster, prinses Irene, die naast haar zat. Ik was nieuwsgierig. Wat zei ze toen precies? Ik dacht aan wat eens een misnoegde Spakenburgse zuster-in-klederdracht tegen mij had gezegd. Ze was ontstemd over de dienst waarin ik was voorgegaan. De preek was te kort en u maakte een grapje, zei ze. *Heb ik me daarvoor aangekleed...?*

Zondagse kleren

De voorganger in die koninklijke trouwdienst zag een kerk vol mensen in hun mooiste kleren. U bent hier in uw zondagse kleren, zei hij. En dat bleek toen een opstap te zijn naar zijn preek over het kledingvoorschrift van Paulus in Kolossenzen 3:12. Die prachttekst die de gemeente aanspreekt op haar bijzondere positie: U bent uitgekozen door God, u bent zijn heiligen, houdt u zich dan aan het volgende voorschrift: kleedt u in innig meeleven, in goedheid, bescheidenheid, zachtmoedigheid en geduld.

Die tekst verloste mij van mijn moeite met de zondagse spijkerbroek. Dat kledingstuk dat ik maar niet wil begrijpen. Doordeweeks loop je in een streepjespak, omdat je werk je dit voorschrijft, en 's zondags kom je met een kale spijkerbroek naar de kerk. Het is voor mij een blijk van een afnemend besef van heiligheid. Maar als ik er iemand op aanspreek, dan wordt er wel gezegd: het geloof zit toch niet in de kleren. Geloof is niet een zaak van uiterlijkheid, maar van het hart.

Vreze des Heeren

Precies, zei me eens een wat ouder gemeentelid, toen ik zelf nog een jonge dominee was. Geloof is een zaak van het hart. En daarom, zei hij, ga ik in een net, maar donker pak naar de kerk. Hoe kan ik anders voor God verschijnen. Als je toch besef hebt van wie God is, wie ben dan jij, ellendig mens. De man zei me dit in een discussie over een voorstel om de liturgie te wijzigen. Het ging om een eenvoudige subtiele verandering. De gemeente was nog gewoon om te blijven zitten onder votum en zegengroet. Ik stelde voor om voortaan te gaan staan. Mijn broeder in zijn stemmige pak had daarmee dus moeite. Hoe zou ik dat durven, zei hij. Als God verschijnt, neig ik het hoofd. En als dan nog de voorlezing van de wet volgt, ben ik verslagen van hart.

Het is lang geleden. En laat niemand die tijd verheerlijken. Zeg niet dat we toen nog weet hadden van 'de vreze des Heeren'. De vrees was soms heuse angst. Het avondmaal werd gemeden. De openbare geloofsbelijdenis werd uitgesteld. En over God sprak je niet of nauwelijks. Zijn naam dorst je niet uit te spreken. Met een hoofdknik werd omhoog gewezen: Hij daarboven. En als er gebeden moest worden, dan mompelde men wat achter de pet.

We zijn in onze tijd wat meer vrijmoedig. Maar zijn we nu soms niet al te vrijmoedig? We hebben de mond vol over God, noemen makkelijk de naam Jezus en we laten ons hart liever vollopen dan neerslaan. We hebben daarom ook wat moeite met bepaalde onderdelen van de liturgie. Er is verlegenheid met een schuldbelijdenis. En ik ken iemand die wel bepleit om de wet van God uit de liturgie te verwijderen.[1] Hij ervaart het als stuitend, hinderlijk. De oude wet van God hindert een vrije en vrolijke omgang met God, zegt hij. De wet deprimeert, die maakt me somber en geeft me een verkeerd besef van God.

Gemeentebreed

G. Zomer

Wie is God

Mijn houding tot God heeft te maken met besef van God. Dat heeft God ons zelf geleerd met een woord waarmee Hij tegelijk ook onze houding heeft genormeerd: *Wees heilig, want Ik ben heilig.* Dit bekende woord dat ons leert om voor we iets over God willen zeggen, eerst naar Hem te vragen. Wie is God? En laten we dan niet te snel zijn met ons antwoord. Onze makkelijke praat over God en Jezus verraadt een al te oppervlakkige Godskennis.

Een al te vlakke kennis van God kwam ik tegen in een boekje dat graag wordt gebruikt als studiemateriaal op onze jeugdverenigingen.[2] Het ziet eruit als een aantrekkelijk boekje. Het gaat over God, over jongeren die op zoek zijn naar God en wat Hij voor hun leven kan betekenen. Het boekje voorziet in een behoefte. De vraag naar de zin van God in ons gewone leven wordt veel gesteld. In het eerste hoofdstuk legt het boekje het verschil uit tussen God, Jezus en de Heilige Geest. Dat moet dus gaan over de Drie-eenheid van God. Het boekje wil niet moeilijk doen. Want geleerde mensen, zo wordt gesteld, hebben hier eeuwen over geruzied en ingewikkelde formuleringen bedacht. We kunnen wel proberen om God te ontleden, maar uiteindelijk is het belangrijker om een relatie met Hem te hebben. En dan wordt het vervolgens simpel voorgesteld. De Drie-eenheid zou gaan over God die op verschillende manieren in onze mensenwereld aanwezig is. God boven ons, onder ons en in ons. God speelt drie verschillende rollen. God is als water, dat kan bestaan in damp, vloeistof en ijs. Zo moeten we het maar begrijpen. Laten we het simpel houden, om de relatie met God beter te begrijpen en meer direct te ervaren.

Intussen blijkt dit boekje een dwaling te leren. De dwaling van Sabellius die in artikel 10 van de NGB wordt afgewezen. De drie Personen van de ene God zouden slechts drie modaliteiten zijn. Drie verschijningsvormen. Sabellius gebruikte graag het beeld van de zon: de Vader is de zon in haar verschijning, de Zoon is haar licht en de Geest is haar warmte-uitstraling. Een duidelijk beeld. Maar het is een ongeoorloofde versimpeling van God. En het heeft kwade gevolgen voor onze omgang met God.

Wie is Jezus

Geloof is relatie. Een verhouding met God. God wil die relatie. Maar hoe verwezenlijkt Hij die? Door - om zo te zeggen - het aanbod van de relatie met Jezus. Die relatie brengt ons in relatie met God. Wie de Zoon gelooft, heeft toegang tot de Vader. De geloofsrelatie is dus complex. En die complexiteit moeten we goed begrijpen om onze houding tot God en onze omgang met de Here heilig te beleven. Er is dus sprake van een dubbele relatie. De band met Jezus en met God. Het gaat uiteindelijk om die band met God. Die eeuwige, intieme relatie van liefde en trouw, in heiligheid. En de band met Jezus is dan de noodzakelijke binding om mij, verdwaalde zondaar, terug te brengen bij de heilige God.

Wie is dan Jezus voor jou? Graag wordt Hij voorgesteld als je vriend. En vervolgens beleven we díe relatie. En het is waar: graag *is* Hij je vriend! Een vriend in nood. Ken je die Jezus? Je redder. Hij heiligt je omgang met de heilige God.

Gods heilige geschiedenis

Wees heilig, want Ik ben heilig. Waar vinden we dat woord in de Bijbel? Petrus citeert dit woord in zijn eerste brief (1:16) als hij met het oog op ons heilige leven van nu herinnert aan de vroegere woestijntijd. Tóen is God met dit woord naar zijn volk toegekomen (Lev. 11:19-20). Om dat volk mee te nemen in zijn geschiedenis. De geschiedenis van Gods grote daden. Voor een goed besef van God en onze houding jegens God is kennis van die geschiedenis heel erg nodig. Betrókken kennis. God heeft ons in zijn geschiedenis willen opnemen.

Is dát besef nog aanwezig? We kennen natuurlijk de verhalen. Ze worden graag verteld. Telkens opnieuw. Neem nu de pas verschenen kinderbijbel van de bekende ds. Nico ter Linden, *Koning op een ezel*. Knap verteld, maar het zijn slechts verhalen. Ze zijn niet echt gebeurd, onthult de schrijver. Daarvan schrikken we, en we roepen deze dominee ter verantwoording. Het zal immers waar wezen. De dominee ontkent dat niet. En zit hij daarmee niet dicht bij onze beleving van de bijbelse verhalen? Ze zijn waar, maar hebben we er ook heus besef van dat het allemaal echt is gebeurd?

Een verlegen ouderling

Op de kerkenraad deelde een ouderling met zijn medebroeders zijn verlegenheid met het huisbezoek. Het is moeilijk om een echt gesprek over het geloof los te krijgen. We zijn zo gauw uitgepraat, zei hij. Men gelooft het allemaal wel. Jezus houdt van ons en God zorgt voor ons. Soms is er een vraag als een onverwachte gebeurtenis dit mooie geloof schokt. Maar eigenlijk, zei de ouderling, gaat het nergens meer over. God komt niet echt ter sprake. Soms denk ik: ben ik hiervoor op bezoek gekomen?

Ik adviseerde mijn ouderling om op zo'n bezoek van God te verhalen. Vraag maar niet naar God in afwachting van een getuigenis waarmee je je huisbezoek als een goed bezoek kunt afvinken. Pak de Bijbel, lees een mooi hoofdstuk van wie God is en wat Hij eens gedaan heeft. Neem de vaak zo spaarzame gelegenheid van het huisbezoek. Doe dan wat Paulus schreef aan Timoteüs. Hij zei hem dat hij zich in die jonge gemeente van Efeze moest toeleggen op het voorlezen (1 Tim. 4:13). Neem als eens Petrus de hoorder(s) mee terug in de tijd. Ter wille van onze omgang met

God in het leven van nu. Omgord dus de lendenen, zei Petrus (1 Petr. 1:13) tegen zijn lezers. Zo betrok hij hen - met het oog op hun leven met God in de wereld van nu - bij de geschiedenis van Gods volk. Die betrokkenheid hebben wij in onze tijd hard nodig. Dominees en bijbelclubs moeten die betrokkenheid stimuleren. Laten we verhálen van God!

Jezus ontdekken

En laten we dan in die betrokkenheid Jezus ontdekken. Onze Here Jezus Christus. Die vanuit de geschiedenis van Israël naar ons toekomt. *Daarin* biedt Hij Zich aan. Om ons tenslotte aan te bieden aan God. Deze Jezus ontdekken!, dat zal meer effect hebben dan enige therapie die ons een doelgericht leven belooft. Deze Jezus belooft ons een heilig leven, in besef van de heiligheid van God.

Noten:

1. Bert Bolhuis, *Vrijgemaakt door de Zoon… werkelijk vrij!*

2. *God gezocht,* brochure van Youth for Christ, Kampen 2001.

Drie keer Calvijn

Calvijn blijft de moeite van het lezen waard. Er verschenen recent drie boeken die uitstekend geschikt zijn om zich in het leven en werk van de reformator te verdiepen. Ze vullen elkaar op een aardige manier aan. Het gaat namelijk om een bloemlezing uit zijn werk, een biografie en een inleiding in zijn belangrijkste boek, de *Institutie*. Aan deze drie publicaties is 'Boek van de maand' deze keer gewijd.

De handzame Calvijn

Bij uitgeverij Van Gennep verscheen in 2004 een hedendaagse vertaling van een aantal kernteksten van Calvijn. *De handzame Calvijn*, zoals de titel luidt, is samengesteld door Rinse Reeling Brouwer. Hij werkte daarvoor samen met de vertalers Hein van Dolen en Hannie Vermeer-Pardoen. Zij zijn erin geslaagd om een bundel samen te stellen met een frisse en goed leesbare vertaling van een aantal geschriften van Calvijn (of van delen van geschriften). De bundel bestaat uit tien onderdelen die met elkaar een aardig beeld geven van Calvijn en zijn werk. Daaraan dragen ook de inleidingen bij die Reeling Brouwer bij ieder geschrift verzorgd heeft, om het in het kader van Calvijns leven en werk te plaatsen.

Om een indruk te geven, doe ik een greep uit de inhoud. We treffen de aanbiedingsbrief aan waarmee Calvijn in 1535 zijn *Institutie* aan Frans I, koning van Frankrijk, aanbood. Het is fraai om te lezen hoe hij daarin op niveau een beroep op de koning doet en de argumenten die bij de koning tegen de Reformatie werden ingebracht, weerlegt. We zien Calvijn ook bezig met de kerkelijke organisatie in de *Artikelen* die in 1537 aan de raad van Genève werden voorgelegd. Dat wordt gevolgd door zijn *Catechismus* van 1537. Natuurlijk ontbreekt de brief niet waarmee Calvijn de aanval van kardinaal Sadoleto op de Reformatie weerlegt. Die klassieke apologie van de Reformatie is hier in een nieuwe en heldere vertaling te lezen. En je merkt opnieuw: wat kon Calvijn sterk schrijven!

Verder is o.m. plaats gegeven aan een aanbiedingsbrief en aan inleidingen bij een aantal commentaren die Calvijn op bijbelboeken geschreven heeft. Zo bijvoorbeeld de aanbiedingsbrief bij zijn commentaar op de Romeinenbrief. Daarin schrijft hij o.a. over de methode om de Schrift uit te leggen. Zijn inleiding op de psalmen is ook opgenomen, namelijk het gedeelte waarin hij over zijn eigen leven schrijft en zich op een bepaalde wijze aan de psalmdichter spiegelt. Wat we ook tegenkomen, is 'de vorm der gebeden en kerkelijke gezangen' uit 1542, en een gedeelte 'over het avondmaal'. Zoals bekend heeft de Reformatie niet geleid tot eenheid wat betreft de leer over het avondmaal. In dit geschrift laat Calvijn zien waarin zowel bij Luther als Zwingli de sterke en de zwakke punten zitten. Ik vraag me wel af of het Calvijns opvatting goed typeert om te zeggen: 'hij (nl. de Here Jezus, JWvdJ) is (metaforisch gesproken) in de hemel.' Dat metaforische lijkt mij meer Reeling Brouwer dan Calvijn.

Boek van de maand

J.W. van der Jagt

Ook van de uitvoerige correspondentie die Calvijn onderhield, krijgen we een paar voorbeelden. We lezen hoe hij de gevangenen in Lyon die tot de marteldood veroordeeld zijn, bemoedigt. Maar ook een brief waarin hij de predikanten in dezelfde stad tot de orde roept vanwege het geweld dat in naam van de Reformatie gebruikt werd. Het boek sluit af met twee afscheidsredes die Calvijn in april 1564, vlak voor zijn overlijden, gehouden heeft.

De teksten en de inleidingen lenen zich voor een eerste kennismaking met de reformator. En ik moet zeggen: als ik deze vertalingen lees, smaakt dat naar meer. Wat betreft het hoofdwerk van de reformator, de *Institutie*, moeten we het nog altijd doen met de stijve en verouderde vertaling van A. Sizoo. Het zou een verrijking zijn als daarvoor in de plaats een even frisse hedendaagse vertaling zou gegeven worden als van de geschriften in deze bloemlezing.

Biografie

Wie door het lezen in deze bloemlezing interesse krijgt in Calvijn, kan terecht in de biografie die dit jaar in ons land over hem verschenen is, *Calvijn. Biografie*, van de Franse auteur Bernard Cottret. Oorspronkelijk verscheen dit boek in het Frans, al in 1995. Het heeft er dus tien jaar over gedaan om ons land te bereiken. Het is jammer dat het zo lang duurde, want het is een lezenswaardig en interessant boek.

De auteur van deze biografie zal bij onze lezers niet zo bekend zijn, maar Bernard Cottret is als historicus/kerkhistoricus deskundig op het terrein van het Franse protestantisme. Je merkt dan ook dat hij zich intensief met Calvijn en zijn tijd beziggehouden heeft. Hij belicht Calvijn vanuit twee invalshoeken. Het grootste gedeelte van het boek (het eerste en het tweede deel) volgt de historische ontwikkelingsgang van zijn leven, vanaf zijn geboorte op 10 juli 1509 in Noyon en zijn jeugdjaren in die stad, tot zijn sterven op 27 mei 1564 in Genève. Daarna volgt onder de noemer 'Geloven' een meer thematisch opgezet gedeelte. Daarin wordt Calvijn getekend als polemist, als prediker. Een hoofdstuk is gewijd aan zijn hoofdwerk de *Institutie* ('Men komt de *Institutie* binnen als in een kathedraal, in een gigantisch bouwwerk waar de opeenvolging van woorden, paragrafen en hoofdstukken spreekt van de glorie van God en van het ondernemen van mensen', p. 312). We lezen over de betekenis van Calvijn als schrijver in de Franse taal. Dat laatste hoofdstuk verraadt, denk ik, dat deze biografie oorspronkelijk in het Frans verscheen. Franstaligen zullen meer interesse in de betekenis van Calvijn voor de Franse taal hebben dan de Nederlandse lezers, al illustreert het ook voor ons dat de Reformatie niet alleen in religieuze zin, maar ook in cultureel opzicht grote invloed heeft gehad. Trouwens, de Franse achtergrond schemert ook op andere plaatsen door, bijvoorbeeld wanneer Cottret de verhouding van de begrippen 'middeleeuwen' en 'renaissance' verduidelijkt met de 'revolutie' en het 'ancien regime'. Die voorbeelden uit de Franse geschiedenis maken de vergelijking voor Nederlandse lezers niet echt duidelijk (ook niet met de toelichting van de vertaler).

Historisch

Cottret is historicus. Dat is goed om te beseffen. We zijn vaak geneigd om

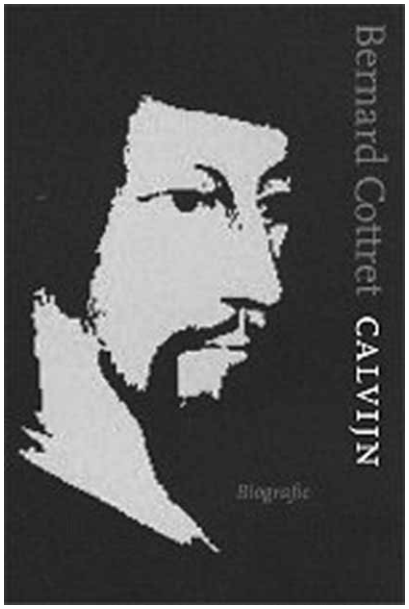

Calvijn in de eerste plaats theologisch te lezen. Maar de man stond natuurlijk in zijn eigen tijd. Die was heel anders dan de 21e eeuw. Als verdienste van dit boek zou ik willen noemen dat Cottret probeert om Calvijn een plaats te geven in de historische setting van de 16e eeuw, met de cultuur, de sfeer, de gewoontes van die tijd en de horizon waarbinnen men toen leefde. Verschillende keren wijst hij een zienswijze op Calvijn en zijn tijd als anachronisme af, als een mening die wel in een latere tijd past, maar die niet toepasbaar is binnen de setting van de 16e eeuw.

Dit streven om historisch recht aan Calvijn te doen, brengt met zich mee dat Cottret soms nogal breed ingaat op zaken die de achtergronden goed in beeld brengen. Zo geeft hij in hoofdstuk 2 een uiteenzetting over humanisme, renaissance, hervorming en reformatie, waarmee hij de sfeer tekent van de tijd van Calvijn, die nog geboren werd als kind van de Middeleeuwen, als man van de tweede generatie van de Reformatie.

Men zegt wel eens dat geschiedenis verteld moet worden. Dan krijgt het geraamte van de feiten vlees en bloed. Mensen en omstandigheden gaan voor je leven. Dat is wat Cottret eigenlijk doet. Hij weet daarbij de historische vertelling te combineren met wat de figuren van zijn verhaal zelf hebben geschreven. Al lezend krijg je via (vaak lange) aanhalingen uit geschriften van Calvijn en anderen zowel de situatie in beeld als ook hoe de betrokkenen in die situatie dachten en schreven. Een mooi voorbeeld van het ineenvlechten van de historische setting, de feiten en de betekenis daarvan is, hoe Cottret vertelt over 'Het Europa van de bijbel'. Daarin tekent hij de opkomst in Europa van bijbelvertalingen in de landstaal. Eerst lijkt dat nog weinig met Calvijn van doen te hebben, maar Cottret typeert daarmee wel de Reformatie: 'De hervormingen van de zestiende eeuw brengen een concentratie van de vroomheid mee: het Woord is voldoende, God spreekt … Een terugkeer naar het levende water van het Woord en van de weeromstuit een relativering van alle andere devotie. Voortaan staat de bijbel in het middelpunt van de vroomheid' (p. 109). Vervolgens komt Cottret op de bijbelvertaling van Olevitanus (hij 'had zijn bijnaam te danken aan de lamp met olijfolie die de hele avond brandde om hem in staat te stellen te werken', p. 110), de neef van Calvijn, een uitgave waarvoor Calvijn een woord vooraf schreef en die ook later voor hem van betekenis is geweest.

De historische vertelling maakt het boek lezenswaard. Maar het heeft soms ook het gevaar in zich dat de verteller te veel uitweidt over zijn onderwerp. We komen ook wel eens zaken tegen die m.i. evengoed gemist hadden kunnen worden. Zo vertelt Cottret over de relatie tussen de familie van Calvijn en de bisschop van Noyon, Charles d'Hangest. Maar mij ontgaat de zin van het verhaal over de eigengereidheid en de baardgroei van de opvolger van die bisschop, de schulden die hij in Rome maakte en z'n reactie op de ketters in 1534, een jaar waarin Calvijn al jaar en dag uit Noyon vertrokken was. Cottret ontkomt niet altijd aan de wijdlopigheid van een verteller. Zijn biografie had misschien ook wel wat dunner kunnen uitvallen.

Ketterjacht

Cottret roept met zijn biografie ook kritiek op. Ik denk dan aan de wijze waarop hij schrijft over de conflicten met ketters waar Calvijn in Genève mee te maken kreeg. De titel van het hoofdstuk dat daarover gaat, luidt 'Klopjacht op ketters'. Ik moet zeggen dat dit nogal suggestief doet voorkomen dat Calvijn een soort ketterjager is geweest. Deze titel is een ongelukkige keus en ik moet zeggen dat ze ook door de inhoud van het hoofdstuk niet wordt waargemaakt.

Het gaat over mensen als Hiëronymus Bolsec, Michaël Servet en Sebastiaan Castellio. De eerste wordt uit Genève verbannen. De tweede sterft op de brandstapel, en de derde krijgt een preekverbod en verlaat de stad. Cottret wil in zijn oordeel hierover met histori-

sche precisie te werk gaan en alle anachronisme vermijden (p. 215). Daarom laat hij zien dat je in de 16e eeuw niet uitkomt met het moderne begrip 'tolerantie' (p. 215). We lezen daarom ook: 'Calvijn was nauwelijks tolerant, het zij zo. Maar, precies genomen, had hij het kunnen zijn?' (p. 215). Ook zonder het begrip 'tolerantie' konden er mogelijkheden zijn om naast elkaar te bestaan. 'In elk geval maakt de opstelling van Calvijn, zijn dogmatische constructie, zijn aansporing tot verzet al dit soort oplossingen onmogelijk. Nee, de onderneming van Calvijn kon per definitie niet het minste compromis overwegen, want dat zou onmiddellijk opgevat zijn als compromitterend' (p. 215v). Daar betaalden verschillende tegenstanders, o.a. Servet, de tol voor. Het lijkt mij dat het lot van ketters hier wel heel sterk op het conto van Calvijn wordt gezet!

Komt hier toch niet de suggestie in mee dat Calvijn, vanuit onze latere visie, anders had moeten handelen?

Cottret schrijft ook over het vonnis dat de stadsoverheid over Bolsec velt. Die wordt uit de stad verbannen om zijn opvattingen over de predestinatie. Daarbij vraagt Cottret: 'Hoe zullen we de hardheid van het oordeel dat Bolsec treft verklaren, nog veel minder rechtvaardigen? Ongetwijfeld omdat hij niet de enige was die het gezag van Calvijn betreffende de leer aantast' (p. 219). Volgens hem was dus *het gezag van Calvijn* in het geding. Hij illustreert dat met een aantal voorbeelden van afwijkende meningen die in Genève naar voren kwamen. Voorbeelden die overigens niet erg geschikt lijken om een vonnis over Bolsec uit 1551 te onderbouwen. Het zijn namelijk allemaal voorvallen uit de jaren ná 1551. Maar waar het me om gaat: Cottret doet voorkomen alsof het om het *gezag* van Calvijn gaat. Maar ging het niet om het schriftuurlijk karakter van de leer, ging het niet om de aantijging dat de leer van de predestinatie God tot auteur van de zonde maakt, een mening die Calvijn afwijst? Cottret verschuift het accent van de inhoud van de leer naar de gezagsvraag. Dat lijkt mij niet terecht. Is het Calvijnportret van Cottret hier wel met historische precisie getekend?

Die vraag komt ook op bij zijn beschrijving van de zaak Servet, de ketter die de goddelijke Drie-eenheid waagde te typeren als de driekoppige helhond Cerberus uit de Griekse mythologie. Cottret noemt het 'een van de zwartste episodes: de deelname door de calvinisten aan de vervolging die door de katholieke kerk ingezet is tegen Servet' (p. 228). Kennelijk had naar het oordeel van Cottret de stad Genève deze ketter niet tot de brandstapel mogen veroordelen. Maar wordt dit oordeel niet ingegeven door de wijze waarop men in later tijd met ketterijen heeft leren omgaan en hoe men vandaag over ketterverbranding denkt? Waar is hier het historisch kader waarin de magistraten van Genève handelden en waarbinnen Calvijn op clementie wat betreft de hardheid van de straf aandrong (p. 232)? Eigenlijk beschuldigt Cottret Calvijn van een dubbele agenda. Dat hij in de vervolging van Servet meedoet met de rooms-katholieke kerk 'markeert ronduit de wil van Calvijn om voortaan een institutionele erkenning te kunnen genieten. Om volop acceptabel te worden onder de christenen is het passend om op zijn beurt een ketter, een ketterij, een heiligschenner, een afvallige aan te kunnen wijzen.' Ten bewijze daarvoor dient een citaat uit een brief van Bullinger aan Calvijn, waarbij in het midden gelaten wordt of Calvijn deze zienswijze deelde (p. 229). Ook hier verschuift de aandacht van de inhoud van de ketterij naar bijkomende motieven die Calvijn gehad zou hebben. Ronduit cynisch-suggestief wordt de toon van Cottret, als hij na de vermelding van het vonnis over Servet en Calvijns mening daarover verder gaat met deze passage: 'Overigens begeeft Calvijn zich naar de veroordeelde. Hij heeft het verhaal van zijn gesprek met treffende zorg achter gelaten. De arme Servet was wel een verharde zondaar, dat de vermaningen van Calvijn hem niet meer konden overtuigen. Toen zijn plicht eenmaal vervuld was kon Calvijn teruggaan met dat buitengewoon goede geweten dat mannen van geloof altijd krijgen, wanneer de gebeurtenissen zich te hunnen gunste hebben gekeerd' (p. 233).

Predestinatie

Cottret schreef een historische biografie. Toch schemert de theologie van de auteur soms door het historisch geweven kleed heen. Met name waar Cottret over Calvijns predestinatieleer schrijft (p. 232). De titel van die paragraaf, 'Te veel hebben en te veel weten: de predestinatie', geeft al aan waar het heengaat: Calvijn heeft met de predestinatieleer te veel willen zeggen. Hij heeft zijn eigen wijsheidsregel niet in praktijk gebracht. Die zei dat de predestinatie een zee van ergernis wordt door de dwaze nieuwsgierigheid en de mateloze verwaandheid van de mensen (p. 324v). Maar Calvijn werd 'meegesleept door de polemiek en de ijdelheid van een schrijver'. Daardoor gaf hij aan de predestinatie een steeds grotere plaats en accentueerde hij de scherpe kanten ervan (p. 325). Hij 'onderstreept het schrikwekkend aspect van dit souvereine besluit, wanneer hij met een boosaardig genoegen schrijft: "Omdat het zo is dat de regering van alle dingen in Gods hand is en Hij het leven en de dood naar zijn wil kan zenden, beschikt en verordent Hij door zijn raad dat sommigen van de buik van hun moeder af zeker bestemd zijn voor de eeuwige dood, om zijn naam in hun ondergang te verheerlijken"' (p. 324). We lezen over 'een systeem van dood, een onvermurwbare logica, een noodzakelijkheid', een 'ijzeren wet' die het mysterie van de verkiezing moet versterken (id). 'Arme Calvijn, slachtoffer van zijn eigen systeem. De predestinatie is de boze wolf van de gereformeerde theologie geworden' (p. 326). Mede door Calvijn zelf zijn calvinisme en predestinatie met elkaar vereenzelvigd. De predestinatie wordt zelfs het criterium voor de orthodoxie tegenover het 'liberale protestantisme' van Arminius (p. 325).

Het liegt er niet om wat Cottret hier over Calvijn zegt!

Wanneer hij (overigens zonder enig argument) Calvijn een 'boosaardig genoegen' toedicht, ligt zijn sympathie kennelijk niet bij diens predestinatieleer. De andere kwalificaties bevestigen dat. Dan klinkt het veel vriendelijker om over een 'liberaal protestantisme' te spreken. Maar hier is protest toch wel op z'n plaats!

Het is waar, de woorden waarin Cottret een 'boosaardig genoegen' hoort, zijn van Calvijn. Hij schreef ze in zijn *Institutie* III,23,6. Een boosaardige Calvijn? Wat dan te zeggen van koning Salomo die - begiftigd met wijsheid door God (1 Kon. 3:1-15) - zei: 'De Here heeft alles gemaakt voor zijn doel, ja, zelfs de goddeloze voor de dag des kwaads' (Spr. 16:4)? Dat is namelijk het schriftwoord dat Calvijn direct vóór de woorden van het citaat aanhaalt en waar hij zich op baseert. We zullen Salomo toch geen boosaardig genoegen toedichten?!

Een Calvijn die te veel wilde weten, dat is gemakkelijk gezegd. Maar waarom zou hij dan nadrukkelijk duidelijk maken dat je over de predestinatie niet moet spreken over wat God verbor-

gen gehouden heeft enerzijds, maar anderzijds ook niet moet verzwijgen wat God wel in zijn Woord heeft geopenbaard (*Institutie* III,21,1-3)? Die wijsheid brengt hij in praktijk. Dat laat het volgende voorbeeld zien.

Het werd (en wordt) Calvijn verweten dat hij in zijn predestinatieleer God maakt tot auteur van de zonde. Van dat verwijt wil de reformator niets weten. Opmerkelijk is hoe hij afwijst dat de Here God de schuld van de zonde zou hebben. Hij schrijft: 'De mensch valt dus, terwijl Gods voorzienigheid het zoo ordineert: maar hij valt door zijn eigen schuld.' En de vraag is dan op grond waarvan hij de mens als schuldige aanwijst. Hij doet dat vanwege Genesis 1:31. Daar lezen we dat de Here God zei dat zijn schepping goed was. Calvijn zegt op grond daarvan: 'Opdat men niet zou meenen, dat die (slechtheid van de mensen, JWvdJ) uit de schepping voortkwam, had God door zijn eigen uitspraak goedgekeurd, wat van Hem afkomstig was. Dus door zijn eigen boosheid heeft de mensch de zuivere natuur, die hij van den Heere ontvangen had, verdorven. Laat ons daarom liever in de verdorven natuur van het menschelijk geslacht de duidelijke oorzaak der verdoeming, die ons nader bekend is, aanschouwen, dan de verborgen en geheel en al onbegrijpelijke oorzaak in Gods praedestinatie onderzoeken' (*Institutie* III,23,8). De eigen boosheid van de mensen is ons 'nader bekend', die kennen we beter dan de verborgen oorzaak in God. Calvijn houdt zich aan het geopenbaarde, en snijdt daarmee menselijke nieuwsgierigheid en speculatie af. Ook als die naar voren komt in de systeemdwang van zijn opponenten die met hun logica hem willen betichten van de godslasterlijke zienswijze die God tot oorzaak maakt van alle kwaad. Wie wilde er nu te veel weten?

Cottret noemt de predestinatie de boze wolf van de gereformeerde theologie. Daarentegen voedt Arminius alleen maar een 'liberaal protestantisme'. Het klinkt zo onschuldig! Beweerde dat protestantisme dan niet dat God mensen verkozen heeft op grond van hun geloof dat Hij van tevoren in hen zag? Dat was in wezen niet anders dan een herleving van de verdienstelijkheid van het geloof, van de vrije wil, de dwaling van Pelagius.

Over een boze wolf gesproken! Die sprak in het sprookje ook met verdraaide stem.

Deze theologische kritiek neemt niet weg dat we in de historische biografie die Cottret gegeven heeft, een leesbaar en leerzaam boek ontvangen over de levensgeschiedenis van Calvijn.

Bij Calvijn in de leer

Het is interessant om een biografie over Calvijn te lezen. Nog mooier is het natuurlijk om bij de reformator zelf in de leer te gaan. Dat kan door zijn geschriften te lezen en dan natuurlijk met name zijn voornaamste werk, de *Institutie*. Een aanrader daarbij is het boek dat W. van 't Spijker gepubliceerd heeft met als titel *Bij Calvijn in de leer*. Het is 'Een handleiding bij de *Institutie*'. Een lezenswaardig boek, niet alleen voor wie de *Institutie* zelf wil lezen, maar ook voor allen die daar geen gelegenheid voor hebben. Er valt veel uit te leren over de reformator en zijn reformatorisch gedachtegoed.

Het boek is geboren in het tijdschrift van de Stichting 'In de Rechte Straat'. Daarin schreef Van 't Spijker 25 artikelen over Calvijn en zijn *Institutie*. Het zijn deze artikelen die nu in boekvorm verschenen zijn.

Het boek begint met een inleiding waarin Calvijn in grote lijnen getekend wordt, zijn leven, zijn werk, het verzet waar hij mee te maken kreeg en de invloed die hij heeft gehad. Daarna volgt een hoofdstuk over de tijd waarin Calvijn zijn *Institutie* schreef, gevolgd door een uiteenzetting over de ontwikkeling van de *Institutie* van de eerste druk in 1536 tot de laatste in 1559. Calvijn is steeds aan zijn boek blijven werken, terwijl de lijn vanaf het begin toch constant is geweest. Daarbij bleef de vorm ondergeschikt aan de inhoud. Dit betekent dat de eerste zin van de *Institutie*, in 1536 reeds neergeschreven, beslissend is voor het hele werk.

'Het is Calvijn te doen om het thema van de kennis van God en de kennis van de mens. Daarin bestaat de echte wijsheid, dat een mens God kent en zichzelf kent. Dit thema doortrekt de *Institutie* in haar geheel' (p. 36). Vervolgens laat Van 't Spijker zien dat Calvijn een strijd op drie fronten te voeren had: tegen de roomse kerk en theologie, tegen de wederdopers en ook tegen de zgn. libertijnen. Hij tekent hem als theoloog van de heilige Schrift (hfdst. 5). Daarna komen op ordelijke en systematische manier allerlei onderwerpen uit de *Institutie* aan bod. Ik noem er (willekeurig) een paar van: de mens als zondaar, de wet, oud en nieuw verbond, de verzoening, Christus als middelaar, het geloof en de bekering, het gebed, de kerk, de sacramenten en de overheid.

Natuurlijk is er ook een hoofdstuk over de verkiezing. Ik noem dat even afzonderlijk, omdat daarin een heel andere toon te beluisteren is dan Cottret in zijn biografie laat horen. Wat mij wel opvalt, is dat in dit hoofdstuk nauwelijks iets over de verwerping wordt gezegd. Maar er zijn natuurlijk wel meer zaken die in een boek dat als 'inleiding' is bedoeld, niet aan de orde komen.

Het boek wordt afgesloten met een hoofdstuk over de betekenis van Calvijn voor vandaag. Deze betekenis vat Van 't Spijker als volgt samen: 'Calvijn was geheel en al een katholiek theoloog. Zijn kracht lag in de overtuiging dat het gaat om de algemeenheid of katholiciteit van de christelijke kerk. De *Institutie*, zijn bekendste werk, legt daarvan een sprekend getuigenis af. Niet dan tot eigen schade kan Calvijn onder ons ongelezen blijven. Zijn werk kan bij voorkeur dienen tot verdieping van het bijbelse en reformatorische besef onder hen die zich reformatorische christenen noemen' (p. 210). Bij deze woorden sluit ik mij graag aan en ik ben van mening dat Van 't Spijker zelf een goede bijdrage gegeven heeft om het lezen waar hij op doelt, te bevorderen. Waarom zouden we het boek van Van 't Spijker niet samen lezen, bijvoorbeeld op een bijbelstudieclub? Daar heb je meer aan dan allerlei boekjes uit evangelische of charismatische kring die, naar ik hoor, als studiemateriaal gebruikt worden. Om de prijs hoeven we het niet te laten. Die is maar € 18,90. Geen geld voor een goed boek.

N.a.v.:

- Rinse Reeling Brouwer, *De handzame Calvijn*, (Denkers over religie), uitg. Van Gennep, Amsterdam 2004. ISBN 9055154067. 340 pag. Prijs € 22,50.
- Bernard Cottret, *Calvijn. Biografie*, uitg. Kok, Kampen 2005. ISBN 9043507377. 425 pag. Prijs € 39,90.
- W. van 't Spijker, *Bij Calvijn in de leer. Een handleiding bij de* Institutie, Uitg. Den Hertog, Houten 2004. ISBN 9033118335. 213 pag. Prijs € 18,90.

Middelbaar onderwijs

Het mooiste meisje van de klas
verschikt onwennig bij haar schouder
een bandje van haar bustehouder;
ze draagt dat rare ding maar pas.

De meester, achter brilleglas,
ziet toe, ontroerd, en denkt: "Wat zou d'r
gebeuren als zij tien jaar ouder
en ik eens tien jaar jonger was?"

Ach, hij vergeet hoe hij verdorde
en hoe haar leven net begint.
In stilte wordt door hem bemind
de schone vrouw, die zij zal worden.

Dan praat ze wat, het lieve kind,
en streng roept hij haar tot de orde.

Driek van Wissen

Uit: De volle mep. Gedichten 1978-1987

Hier gunt de dichter ons een kijkje in het gevoelsleven van een leraar.
Uit de laatste regel blijkt dat hij zijn gevoelens onderdrukt.
Hij roept niet alleen het meisje tot de orde, maar ook zichzelf.

In ons burgerlijk verleden was het nogal ongebruikelijk aandacht aan dit soort verzen te geven.
Maar ik vind het heel herkenbaar.

Gedicht **G. Slings**

Opademen in charismatische lucht?

Heeft de kerk vernieuwing nodig vanuit het gedachtegoed van de charismatische beweging? Die vraag is één van de grote vragen op het ogenblik. Een vraag die velen bezighoudt in wat ik gemakshalve maar even de 'gereformeerde wereld' noem. Ons blad is op die vraag ook al diverse keren ingegaan. En dat op een lang niet onbezorgde toon. Wordt levend, vitaal, gereformeerd geloven niet eerder bedreigd door de flinke scheut charismatisch (en feitelijk neo-dopers) denken, die anderen juist graag aan ons kerkelijk leven en aan ons geloofsleven zagen toegevoegd? Een blad dat die charismatische vernieuwing aanzienlijk blijmoediger en hoopvoller gestemd tegemoettreedt (en er ook een podium voor vormt), is *CV/Koers*. In het oktobernummer krijgt de bekende Gereformeerde Bonder dr. J. Hoek het woord. Iemand dus uit het 'kamp' van het reformatorische denken, en niet uit de evangelische wereld. Onder de titel 'Ruim baan voor de Geest!' levert hij een opmerkelijk pleidooi voor een verbinding tussen gereformeerd en charismatisch denken. Is het ook een overtuigend pleidooi? Het eerste deel van zijn artikel geeft al helder weer hoe hij op het ogenblik in de discussie 'zit':

Alle vensters open alstublieft

In een bedompte kamer zit een patiënt in ademnood. Men geeft hem pilletjes en drankjes, maar hij blijft wanhopig snakken naar adem. Totdat iemand op het lumineuze idee komt om de vensters open te zetten en frisse lucht naar binnen te laten stromen. Meteen knapt de patiënt zienderogen op.

Willem J. Ouweneel stelt in één van zijn recente boeken (Meer Geest in de gemeenten) *een scherpe diagnose: de christelijke gemeente leeft vaak ver beneden haar stand met weinig besef van haar rijkdom in Christus. Hij spreekt in dit verband van een geestelijke armoede binnen het gevestigde protestantisme. In de gereformeerde belijdenisgeschriften, en bijvoorbeeld ook in de* Institutie *van Calvijn, is er veel aandacht voor de rechtvaardiging en de vergeving van de zonden, ook voor de heiliging en vernieuwing van het hart. Bij dat laatste staat dikwijls de strijd tegen de taaie oude mens der zonde meer voorop dan de vreugdevolle overwinning van de nieuwe mens in Christus. Veel minder nog komen de gaven van de Geest (bijvoorbeeld aan de hand van Rom. 12 en 1 Kor. 14) in het vizier. Van de doop of de vervulling of de zalving met de Heilige Geest horen we weinig.*

De diagnose van Ouweneel is steekhoudend genoeg om te nopen tot bezinning op de vraag of we in de gevestigde kerken wel echt ruim baan geven aan de Geest. De aandacht voor de gaven van de Geest is in veel opzichten sober en eenkennig.

Waarom zouden we als kinderen van de Reformatie niet van harte open staan voor genadegaven als glossolalie (klanktaal) en profetie, genezing op gebed en bevrijding van demonische bindingen? Christus heeft beloofd dat Hij Zijn gemeente tot de jongste dag zal toerusten met bijzondere geestelijke gaven met het oog op haar opdracht in de wereld. Het geloof mag daarom verwachten dat tekenen en wonderen van het koninkrijk Gods zich telkens zullen blijven voordoen. Het is urgent dat de kerk de gaven van de Geest zoekt in hun rijke verscheidenheid. Laten deuren en vensters wagenwijd open gaan, zodat de wind van de Geest alle vertrekken kan doorwaaien. Zo krijgt de patiënt weer lucht.

Doop ons opnieuw met heilig vuur

We zijn verlegen om een Geestesdoop die een einde maakt aan lauwheid en wereldgelijkvormigheid. Bezinning op de betekenis van de 'doop met de Heilige Geest' is urgent. Er bestaan vele opvattingen.

Zo is er de controverse tussen enerzijds de Pinksterbeweging en anderzijds de traditionele kerken over de vraag of er sprake is van een 'second blessing'. Bij anglicaanse en met name rooms-katholieke auteurs

wordt de doop met de Heilige Geest vooral met de sacramenten verbonden. Het gaat dan om het loskomen ('release') of een actualisering van ervaringen en krachten die met de (kinder)doop en de confirmatie gegeven zijn. Reeds lang aanwezige geestelijke potenties breken door naar de oppervlakte. Sluimerende gaven en krachten breken los. Dit is wel populair aangeduid als een 'tijdbomtheorie', waarbij een geweldige ervaring van de Geest toch objectief eigenlijk niets nieuws inhoudt. Er is dan alleen sprake van een subjectieve bewustwording van wat objectief via het sacrament al lang gegeven was.

Anderen die de verbinding met de sacramenten niet of veel minder sterk leggen, zien de doop met de Geest als de voltooiing van de inlijving in Christus. Gedacht wordt aan een diepgaande geestelijke ervaring als een laatste stap op de weg van ongeloof via beginnend geloof naar volwassen geloof. Teneinde de indeling van christenen in verschillende niveaus of klassen te vermijden, spreekt men dan liever niet over een 'doop met de Geest' die gelovigen al dan niet ontvangen hebben, maar over geestelijke doorbraken en groeispurts waardoor de reeds aanwezige charismata in het leven van de gelovigen tot groter openbaring en bloei komen.

Persrevue **P.L. Storm**

Dr. J. Hoek

De reformatorische traditie kent de duiding van 'de verzegeling met de Heilige Geest' als een zeldzaam hoog niveau in het geestelijk leven. Overigens wordt deze ervaring niet vereenzelvigd met de 'doop met de Heilige Geest' en is er van klanktaal geen sprake. De doop met de Geest maakt volgens dr. Martyn Lloyd-Jones de gelovige bewust van wat hem of haar objectief gezien in Christus al eerder geschonken is. Dat vele gelovigen niet toekomen aan deze bewustwording, zodat hun geloof in de kinderschoenen blijft steken, is een blijk van de vervallen staat van de kerk en maakt de noodzaak van opwekking, revival, duidelijk.

Het lijkt mij hoog tijd om de loopgraven van dogmatische discussies te verlaten. Als calvinist kan ik mij heel goed vinden in een omschrijving van de Pinksterman Donald Gee: 'Als God u doopt in de Heilige Geest wordt elke sleutel ingeleverd en gaat elke levenskamer open en neemt de Heer der heerlijkheid eindelijk geheel bezit van datgene waarvoor Hij stierf. Als de Heilige Geest de volle controle neemt, verheugen we ons in God als mensen die een nieuwe ontdekking gedaan hebben. Een persoonlijk "Pinksteren" is een nieuwe ontdekking van de Levende Christus.'
Ik zie dit echter niet als een incidentele topervaring die met herkenbare verschijnselen gepaard moet gaan. Ook de neo-pentecostal Gordon Fee neemt trouwens afstand van de gedachte dat klanktaal altijd als bewijs van Geestesdoop zou moeten gelden. Het gaat om de volle doorbraak van de Geest in ons bestaan, zodat wij mensen van God zijn van top tot teen, met hoofd en hart.

Je krijgt de indruk dat Hoeks openheid voor een 'charismatische correctie' opkomt uit het verlangen naar meer en sterker geestelijk leven in de volkskerkelijke situatie die eigen is aan de kerken die hij dient. Dat verlangen is begrijpelijk. En terecht. Alleen lijkt het me dat een kritische evaluatie van de volkskerkelijke en dus o.m. praktisch tuchteloze manier van kerk-zijn wel eens dichter bij de oorzaken van lauw geestelijk leven brengt, dan waar hij het nu gaat zoeken. Is het gevaar niet groot dat weer een oplossing daar gezocht wordt, waar die in de kerkgeschiedenis al nooit een oplossing gebleken is? Namelijk bij het subjectivisme. In de loop van zijn artikel stelt Hoek zichzelf die vraag ook:

Maar ligt het subjectivisme niet op de loer? Laten we ons als kerken niet te veel meedrijven op de golven van een emotiecultuur? Het is goed deze gevaren te zien. Als we dan maar niet van de weeromstuit op de tegenovergestelde klip vastlopen. De traditionele kerken (rooms-katholiek, oosters-orthodox of protestants) lopen steeds het gevaar de directe persoonlijke ervaring van de Geest te veel uit het oog te verliezen en zo de Heilige Geest als het ware op te sluiten in de kerkelijke organisatie (kerkorde, ambtelijke structuren, gevestigde tradities), liturgie (sacramenten en rituelen) of confessie. Daarbij probeert de godsdienstige mens de Geest in de greep te krijgen en naar zijn hand te zetten, in plaats van zich aan Hem over te geven en geheel door Hem te laten leiden.
De nadruk op totale overgave, de openheid voor de verrassende en overweldigende werking van de Geest die ons hart in vuur en vlam zet, missen we te veel in de gevestigde kerken. Het is van groot belang de ervaringskant in het leven van de gelovige of anders gezegd de existentiële dimensie van het geloven royaal te erkennen. Het gaat om gelovig gebed, ervaring van de verbondenheid met medegelovigen in de gemeenschap der heiligen, lofprijzing, aanbidding, overdenking van de Heilige Schrift, vieren van de sacramenten, profetisch getuigenis, daadwerkelijke naastenliefde. Deze levenshouding sluit volledige openheid voor alle gaven van de Geest in.

De nood van de gemeente
Het belangrijkste is de nood van de gemeenten onder ogen te zien. Er zijn heel wat kerkelijk meelevende mensen die wel trouw in de kerk komen, maar nauwelijks kunnen spreken van een persoonlijke relatie met God. Gebed en persoonlijk bijbellezen zijn marginaal in hun leven. Dit armoedige christenzijn staat zelfs ten achter bij wat we lezen over de discipelen van Johannes de Doper die in Handelingen 19 nog steeds in het voorportaal van de nieuwtestamentische gemeente blijken te staan. Zij wisten niet van de volle maat van het werk van de Geest. Als drempelbewoners hadden ze wel de klok horen luiden, maar wisten ze niet waar de klepel hing. Maar positief was in elk geval dat ze zich leergierig door Paulus lieten onderwijzen. Zo kon het voor hen komen tot een verrassende doorbraak. Dat is ook vandaag mogelijk bij gemeenteleden die niet verder zijn gekomen dan het voorportaal.
Dit vraagt dan wel om een voluit bijbelse prediking die niet blijft staan bij allerlei voorvragen van traditionele of juist uiterst actuele aard. Ik bedoel hier het hele scala vanaf 'hoe krijg ik deel aan het heil' tot 'hoe weet ik of er een God is?' De volle raad Gods moet gepredikt worden, zodat de gemeente er weet van heeft dat er zalving, verlichting, vervulling en verzegeling met de Geest is.

In het volgende stukje Persrevue een paar reacties op dit artikel. Met name op Hoeks hoofdstelling: 'Het wordt hoog tijd dat gereformeerde systematische theologen de charismatische uitdaging positiefkritisch verwerken.'

Register Nader Bekeken jaargang 1-11

Iedere jaargang van Nader Bekeken blijft toegankelijk doordat er in het januarinummer registers van de afgelopen jaargang worden opgenomen. Om het zoeken te vergemakkelijken is nu ook van alle eerder verschenen jaargangen één groot trefwoordenregister samengesteld. U kunt het vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Frisse lucht? Reacties op Hoek

In hetzelfde nummer van *CV/Koers* krijgen twee andere gereformeerde theologen gelegenheid kort te reageren op Hoeks pleidooi voor charismatische vernieuwing. Beide reacties slaan volgens mij de spijker op de kop.

De ene reactie is van prof. dr. J.W. Maris. Hij schrijft:

Past het geloofsleven in de 'gevestigde' kerken wel bij een bijbelse maat? Die vraag is beslist nodig. Een geloofsovertuiging uit de diepvries is de geestelijke kracht van de Reformatie kwijt. Er is stellig reden tot bezorgdheid.
Dat Jan Hoek ter genezing van een geestelijk tekort een recept zocht in de apotheek van de pinkster- en de charismatische beweging is echter wel naïef. In de loop van de eeuwen heeft de kerk zich al een aantal keren moeten bezinnen op uitdagingen van die kant. Iets daarvan had wel mogen doorklinken in zijn pleidooi.
De invulling van de begrippen doop, vervulling of zalving met de Heilige Geest, evenals verzegeling met de Geest, wordt nu, met een beetje nuancering, in feite bepaald vanuit een ervaringsmatige doorbraak zoals de charismatische traditie die hanteert. Daar komt vervolgens de associatie bij met een selectieve aandacht voor die gaven van de Geest die de gedachte oproepen aan tekenen en wonderen, met name glossolalie, profetie, genezing op het gebed en bevrijding van demonische bindingen.

Ervaring of relatie?
Ik wil de tegenstelling die Hoek maakt - alsof als alternatief voor de beschreven overvloed alleen de opgeslotenheid overblijft in organisaties, kerkorde, ambtelijke structuren en tradities - liever vervangen door een andere.
De boodschap van de overweldigende werking van de Geest is gericht op het geweldige van de ervaring die Gods Geest geeft. De vele getuigenissen waarin het 'ik' van de mens centraal staat geven het aan. Beter kan daar iets anders tegenover worden gesteld dan een 'formeel' kerk zijn. Gods Woord legt alle nadruk op de relatie tussen God en mens. Al bij de schepping van de mens naar Gods beeld ligt het accent daarop dat God de mens maakte om met Hem om te gaan. In het paradijs kon God op visite komen! (Gen. 3) De hele geschiedenis is er een van Gods komen naar de mens. Daarvan spreekt Gods genadige omgang met Zijn volk Israël; daarvan spreekt de komst van Gods Zoon. Niet voor niets is Hij méns geworden, heeft Hij mensen Zijn vrienden genoemd, en broeders, en maakt God zulke zondige mensen tot mede-erfgenamen met Christus. Het wonder van de verlossing is gelegen in de relatie met God. Kind van God te zijn - dat is wat de Geest van God aan een mens betuigt: 'Abba, Vader'! Natuurlijk brengt dat ervaring, emotie, liefde, vrede en nog veel meer mee. Maar de diepte van de ervaring ligt in de relatie met de Here God.

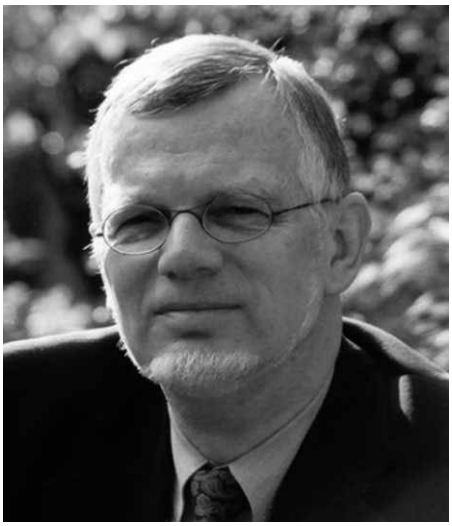

Prof. dr. J.W. Maris

Het merkwaardige van de charismatische spiritualiteit is dat de ervaringen die worden geprofeteerd en verbreid, ervaringen van mensen zijn. 'Geweldig dat mee te maken', wordt vaak getuigd. Over het kennen van God en van Christus door het geloof gaat het minder. Ook uit het pastoraat aan mensen die bijvoorbeeld tongentaal hadden ontvangen, en daar zelf onrustig over waren geworden, is mij dat beeld gebleken. Niet de vrede met God, maar een opgetogen menselijk 'ik' was het resultaat.

Kritisch...
Nogmaals, ik betoog niet dat de kerk van de Reformatie sterke toonbeelden van een rijk geestelijk leven vertoont. Ik vrees alleen, dat de remedie van Hoek een verkeerde is. Hij wil positiefkritisch zijn. Voor dat deel gaat hij dan wel aan heel wat materiaal voorbij, waarin vanuit Gods Woord positiefkritisch wordt gesproken over geestesdoop en geestesgaven zoals die vandaag worden verbreid.
Laat ik slechts wijzen op de bundel Meer dan genoeg. Het verlangen naar meer van de Geest *(De Vuurbaak, 2004) waarin zeven auteurs zich rekenschap hebben gegeven van een groot aantal aspecten.*
Het onkritische verhaal van Jan Hoek verwondert mij. Ik ben van hem grotere zorgvuldigheid gewend. Je moet wel weten waar die frisse wind vandaan komt.

De andere reactie is van onze missioloog drs. C.J. Haak, één van de 'vaders' van de *Candlestand statement*, waarin in een belijdende toonzetting een gereformeerd antwoord geformuleerd wordt op het charismatische en pinksterdenken. Hij schrijft:

De bedompte kamer van de huidige ervaringstheologie heeft de frisse lucht van het Woord hoognodig. Hoe zou je anders moeten weten of je jezelf niet bedriegt met je religieuze belevenissen? Instemming dus met het oppakken van bezinning op de bewegingen die zich beroepen op de Geest. De inzet van Jan Hoek bij de diagnose van Ouweneel stelt me eerlijk gezegd teleur. De waarneming van 'geestelijke armoede' in veel protestantse kerken ligt echt niet aan Calvijn, de theoloog van de Geest, of aan de gereformeerde belijdenissen! Ik zou eerder zeggen, dat juist het afwijken van dat calvinistische spoor de 'armoede' heeft veroorzaakt.
Calvijn gaf juist daarom ruim baan aan de Geest omdat hij het Woord van de Geest in z'n totaliteit las en spelde. Daarin las hij geen bovenhistorische, herhaalbare religieuze ervaringen van mensen, als sjabloon voor religieuze zoekers in de eeuwen erna. Nee, hij trof daarin het betrouwbare bericht aan van de eenmalige geschiedenis van het heil. En hij las over de al even eenmalige, historische vorming

van de nieuwtestamentische kerk. Onder leiding van apostelen, die door de Geest geregeerd werden. Een Geestelijke kerk trekt dan ook de grens bij het apostolische Nieuwe Testament.

Geestdrijvers

Daarom kwam Calvijn ook in botsing met 'geest-drijvers' van zijn tijd die brokstukjes van de Bijbel hanteerden voor innerlijk geluk, of 'openbaring'. Tegenover hen hield Calvijn vast aan de historische openbaring, gericht op herstel van hemel en aarde. Zo spreken ook de minimaal 27 zondagen van de Heidelbergse Catechismus over de levensheiliging als het werk van de Geest, stap voor stap onderwezen uit het totaal van de Schrift, in Wet en Gebed.

Terecht legt Hoek de vinger bij de emotiecultuur enerzijds en het traditionalisme van veel 'traditionele' kerken, als manipulaties van de Geest. Dat had hem moeten weerhouden om onbeschermd openheid te vragen voor 'tongentaal, profetie, gebedsgenezing en bevrijding van demonische bindingen'. De geestelijke nood, de kerkelijke verdeeldheid en het afgebroken geloof die door het ongeestelijk claimen van deze eigenschappen zijn ontstaan getuigen juist tegen dit 'geestelijk' experimenteren.

Drs. C.J. Haak (2e van links) tijdens een symposium

Met Hoek verlangen we naar 'vuur en vlam' van geloven. Het moet dan echter geen mystiek, religieus-psychologisch verschijnsel zijn, maar geloof in de Christus der Schriften. Met Van Ruler meen ik dat we ook hier de christen-cultus moeten onderscheiden van de Christus-cultus. Het spoor van de Geest is te vinden in het telkens weer christocentrisch leren lezen van het door Hem geïnspireerde Woord dat ingebed ligt in de aardse en menselijke geschiedenis van Gods heil. Dat is nú de belangrijkste Gave voor de gemeente.

Moderne mystiek

Ook dit stukje van de Persrevue borduurt nog even door op het thema charismatische vernieuwing. Met name op wat in het laatste stukje van Haak beklemtoond wordt. In het *Reformatorisch Dagblad* van 4 oktober vond ik een verkorte versie van een langer artikel (dat ik helaas niet heb) van ene dominee Gary Gilley uit de VS (titel: 'Moderne mystiek in kerk hoogst gevaarlijk'). Binnen de charismatische vernieuwing die wordt bepleit, vallen ook uitdrukkingen als 'bidden in de Geest', 'ministry-gebed' en aanverwante begrippen die staan voor een mediterende vorm van gebed waarbij er rechtstreeks contact in het vooruitzicht wordt gesteld met de Geest. Gilley reageert er scherp op. En met reden. Aan de orde is niet minder dan het oude geding tussen de belijdenis over de plaats van het Woord in het werk van de Geest en de mystiek. Nadat gesignaleerd is hoe op deze manier invloeden van oosterse religies het christendom binnensijpelen, schrijft hij:

Het wezen van mystiek (of het nu om christelijke mystiek gaat of anderszins) is de kunst van het mediteren, ofwel contemplatie. Het contemplatieve gebed wint snel aan populariteit en wordt in evangelische kringen steeds breder geaccepteerd. Het is daarom van belang helder te krijgen wat er wordt aangeprezen en waarom we bezorgd zijn.

Het gebed dat we in de Bijbel aantreffen, is rationeel, verstandelijk en ontspruit aan ons denken. Gebrabbel, onbedachtzame of woordeloze gebeden vinden we echter niet in de Schrift, wat men ook beweert.

Het contemplatieve gebed heeft zijn oorsprong in de mystiek. Het vormt het wezen van het hindoeïsme en het boeddhisme en wordt vaak simpelweg meditatie genoemd.

Ontlediging

Het begint met ontlediging: de geest moet leeg worden gemaakt om één te kunnen worden met God. Het thema dat daarbij voortdurend terugkeert, is dat de eenwording met God plaatsvindt in onszelf, door middel van contemplatief gebed. Stilte is dan ook een kenmerk van contemplatie dat benadrukt wordt. Daarnaast is verbeelding erg belangrijk voor de mystiek: door verbeelding moet men contact leggen met God. Dus door contemplatief gebed moet iemands geest leeg worden, om vervolgens vervuld te worden met verbeeldingservaringen van Christus, met als resultaat (zegt men) dat God de bron van ons handelen en onze woorden wordt.

De technieken die worden gebruikt zijn dezelfde als die van oosterse religies, bij velen bekend door media-aandacht voor yoga en transcendente meditatie. Daarbij horen bepaalde instructies, zoals: Kies een woord (bijvoorbeeld Jezus of Vader) als een middelpunt voor contemplatief gebed. Herhaal het woord in stilte in jezelf gedurende een bepaalde tijd (zeg, twintig minuten), totdat het lijkt alsof je hart het vanzelf herhaalt, net zo natuurlijk en ongemerkt als je ademhaling. Bij deze contemplatieve handeling doe je uiteindelijk niets: eenvoudigweg rusten in de nabijheid van God.

Sleutel tot deze ervaring is dus het repeteren van woorden of korte zinnen (een mantra). Het herhalen van de mantra zorgt voor een lege geest. Met het hart

geopend voor allerlei stemmen, visioenen of verbeeldingen treedt de persoon in kwestie de mystieke staat, zo geprezen in het mysticisme, binnen.

Geschreven openbaring

In de Schrift vinden we zulke instructies echter niet terug. Nergens lezen we dat God ons kennis geeft door spirituele ervaring. Kennis van geestelijke zaken is altijd gerelateerd aan Gods geschonken openbaring, het geschreven Woord. Zowel het oude als het moderne mysticisme echter zit boordevol veronderstelde openbaringen van God. Dat is tegelijk de aantrekkingskracht: God wil je persoonlijk ontmoeten in je ziel en je dingen meedelen die niet in de Schrift staan.

Dit is een van de grootste gevaren van de mystiek: dat je buiten de Bijbel om Gods woord zou kunnen horen en gehoorzamen. Het Nieuwe Testament daarentegen laat ons een spiritualiteit zien die voortkomt uit de bekering door de inwonende kracht van de Heilige Geest - allemaal gebaseerd op de openbaring van de Schrift. Als God had gewild dat we Hem zouden ontmoeten door middel van mystieke handelingen zoals het contemplatieve gebed, waarom heeft Hij dan geen voorbeelden en voorschriften gegeven? Zou de Heilige Geest bij het inspireren van de Bijbel vergeten zijn één of twee hoofdstukken toe te voegen over mystiek, spirituele oefeningen en meditatie op oosterse wijze?

Overstroming

Als de mystieke praktijk zoals hierboven beschreven beperkt zou zijn tot een kleine christelijke subcultuur, dan zouden we er niet zo veel aandacht aan hoeven te besteden. Helaas hebben deze dingen echter de hoofdstroom beïnvloed. Meer en meer organisaties, hogescholen en seminaries verkondigen de superioriteit van het mystieke christendom. Mysticisme en contemplatief gebed sijpelen van alle kanten door in evangelische kringen en er kon best eens een overstroming volgen. Het is nodig dat we voorbereid zijn om het christelijk geloof te verdedigen tegen deze hoogst gevaarlijke pervertering van het bijbelse christendom.

' 't Is een vreemdeling zeker'

Christen zijn in de Nederlandse samenleving

In *De Waarheidsvriend* van 13 oktober vraagt ds. P.J. Vergunst aandacht voor ons vreemdelingschap. En vooral voor het bewust beleven ervan. Zijn artikel heeft als titel: 'Stroom van schokkende berichten'. Hij wil met een heel rijtje recente berichten (toegespitst op huwelijk en gezin) laten zien waarin onze samenleving hard veranderd is. Hij is - niet ten onrechte, denk ik - bang dat we bij dat soort berichten wel even onbehagen voelen of zelfs verontwaardiging, maar uiteindelijk toch ten prooi vallen aan gewenning. Ik stap zijn artikel binnen op het moment dat hij aan zijn rijtje schokkende berichten begint:

Jaloersheid

Wat doet het ú dat een Roosendaals echtpaar naar de notaris gaat, om met een gezamenlijke vriendin een samenlevingscontract af te sluiten? Veelwijverij is in de Nederlandse wet verboden, maar dat verhinderde het Brabantse drietal niet om op het kantoor van de notaris in trouwkleding ringen te wisselen. Zal er werkelijke vrede in dit huis kunnen zijn? We denken aan het woord van de wijze Salomo uit Spreuken 6: 'Die met een vrouw overspel doet, is verstandeloos; hij verderft zijn ziel, die dat doet; plaag en schande zal hij vinden, en zijn smaad zal niet uitgewist worden. Want jaloersheid is een grimmigheid van de man; en in de dag van de wraak zal hij niet sparen.' Wie kan de gevolgen voor kinderen, voor de bezittingen overzien, als een van drieën buiten de boot valt? Om over de leefregels uit Efeze 5 maar te zwijgen.

En, wat doet het ú dat de VVD een week later een initiatiefwetsontwerp indient, waarin geregeld wordt dat een huwelijk op het gemeentehuis ontbonden kan worden wanneer er geen kinderen in het gezin zijn? Justitieminister Donner ziet het huwelijk terecht als meer dan een gewoon contract, dat eenvoudig ontbonden kan worden, zodat alleen de rechter een echtscheiding kan regelen. Maar de VVD wil het graag 'simpel en goedkoop' houden. De waarde van het huwelijk als een levenslange verbintenis tussen één man en één vrouw krijgt zo opnieuw een knauw.

Kinderopvang

In dezelfde week komt VVD fractieleider Van Aartsen in het Prinsjesdag-debat met

zijn voorstel scholen verplichtend op te leggen voor en na schooltijd opvang te regelen voor kinderen van wie beide ouders werken. Want, het 'gesjouw' met die kinderen is slecht voor de Nederlandse concurrentiepositie. Het carrièreperspectief van moeder gooit bij deze regeringspartij hogere ogen dan verzorging door een van beide ouders en de economie is schijnbaar belangrijker dan een zorgzaam gezinsleven. 'U moet weten dat het voor het inkomen, en daarmee ook voor het geluk van de kinderen, van belang is dat de ouders blijven werken', aldus de aanvechtbare economische wijsheid van Van Aartsen.

Wat hebben christenen in zo'n klimaat in Nederland nodig? Dat de kerk helder over het huwelijk blijft spreken. Dat jonge ouders steun ontvangen om keuzen te maken die tegen de heersende opinie ingaan. Dat het aankomt op het blijven bij de leefregels van God. En zien we dan niet iets van een oordeel over de kerk in ons land dat het veelal zo slecht lukt om aan het christelijk huwelijk invulling te geven? Waarom die verwarring over wat het leven voor Gods aangezicht als christenen inhoudt?
Want, tegelijk met de uitholling van huwelijks- en gezinsleven in de samenleving lezen we van het bezwaar dat de nieuwe hoogleraar praktische theologie aan de Vrije Universiteit, dr. R.R. Ganzevoort, aantekent tegen zijn ontslag als Nederlands gereformeerd predikant. Dr. Ganzevoort legt zich niet neer bij de overtuiging in de kerken in de regio Utrecht dat het onwaarschijnlijk is dat 'een homoseksueel samenlevend predikant op dit moment met vrucht (een van) de Nederlands Gereformeerde Kerken zal kunnen dienen'.
We gaan op deze plaats niet in op het bijbelse spreken over homoseksualiteit. Het gaat er nu om dat een predikant, die zelf tot een andere levensstijl overging, het broeders en zusters kwalijk neemt, als ze blijven bij wat de kerk der eeuwen altijd over het huwelijk en andere relaties gezegd heeft. 'Ik had toch niet aan de kerkenraad hoeven vragen of ik een relatie met iemand mocht aangaan?' Met deze opmerking suggereert dr. Ganzevoort dat het stuklopen van zijn huwelijk en het aangaan van een homoseksuele relatie slechts een privé-aangelegenheid is.

Belangrijk front
Wie bovenstaande tot zich door laat dringen en de ook christelijke gereformeerde discussie rond het boek over homoseksualiteit van dr. B. Loonstra volgt - een gesprek dat hervormd-gereformeerden in de kerk jarenlang hebben moeten voeren -, kan slechts concluderen dat de visie in de samenleving én in de kerk op huwelijk en seksualiteit inzicht geeft in hoe wij staan tegenover de leefregels van onze Schepper. Onze levensopenbaring lijkt zich rond dit thema uit te kristalliseren. Waar het christenleven veel breder uitwaaiert en Gods Woord ons ook onderwijst inzake materialisme, roddelen, naastenliefde enz., stellen we toch vast dat er in het vasthouden aan het huwelijk als instelling van God sprake is van een belangrijk front.
Toen ik in een artikel in ons blad me in positieve zin over het huwelijk uitliet, kwam er e-mail van ene Barbara, die zich als heks bekendmaakte. Ze stelde zich voor als een gereformeerde domineesdochter die met de kerk gebroken had en deelde mee te zullen bidden voor de teloorgang van mijn huwelijk en gezin, voor de vernietiging van het werk van de Gereformeerde Bond. Leren we er niet uit dat er in ons land een geestelijke strijd gaande is, die christenen met geestelijke wapens - met Góds wapenrusting uit Efeze 6 - te voeren hebben?

Heksen
Wat doet het ú in dit verband te lezen dat de Belastingdienst bekendmaakte dat een heks de kosten van haar opleiding van de belasting mag aftrekken? In deze heksenopleiding leren cursisten spreuken, magische handelingen verrichten, kruidenmiddelen maken en genezen met stenen. Een van hen typeert een heks als 'een wijze man of vrouw die probeert een ander te helpen'.
Kunnen we dit gegeven los zien van de in Lochem begonnen bouw van een heidense tempel? Vanaf de komende zomer zal daar een achthoekige maantempel staan, te huren door sjamanen (die zich op krachten in de natuur en geestenwereld richten), druïden (mensen die nauw met de natuur verbonden waren) en heksen. Mensen zetten zich in om de goden die in ons land tot vijftienhonderd jaar geleden vereerd werden, weer hun plaats te geven.

Tweede eeuw
De Nederlandse samenleving is in tien, vijftien jaar van gedaante veranderd. Het beoefenen van de vreemdelingschap als een gezindheid van ons hart zal daarom in de gemeente van Christus meer dan ooit aandacht dienen te krijgen. We zullen het Evangelie vooral moeten leven, de betekenis ervan mogen laten zien in allerlei grotere en kleinere keuzen, in onze levenshouding.
Het regeringscentrum voor christenen ligt in de hemel. Niet voor niets verscheen juist dezer dagen het boek van de baptistentheoloog dr. Henk Bakker, Ze hebben lief, maar worden vervolgd, *waarin hij ons de spiegel van het christenleven in de tweede eeuw voorhoudt. Nauwelijks getolereerd en onderling verdeeld - toch bleven ze staande vanwege hun compromisloos vasthouden aan de naam van Christus, wat voor gevolgen dit ook zou kunnen hebben.*
Dat het leven bij Christus ook betekenis heeft voor het huwelijk, toont de bekende brief van Diognetus uit die tijd: 'Ze trouwen als ieder ander. Ze krijgen kinderen, maar leggen hun nageslacht niet te vondeling. Zij delen hun tafel, maar niet hun bed.'

'Het huwelijk is meer dan een onderlinge afspraak, meer dan een contract. De huwelijksorde, waarin man en vrouw gesteld worden, gaat de kennis te boven. Het huwelijk is een groot geheim, omdat het een afglans is van het nog grotere geheim van de liefde van Christus tot Zijn gemeente.' Zo sprak de hervormde synode in juli 1952, woorden die voor onze tijd niets aan actualiteit verloren hebben. Binnen én buiten het huwelijk rein te leven, het is een gebod van God. En zullen we in de gemeente van Christus dan niet belijden en aan jongeren doorgeven het woord dat de apostel van de liefde ons naliet: 'Want dit is de liefde van God dat wij Zijn geboden bewaren; en Zijn geboden zijn niet zwaar' (1 Joh. 5:3).